

Univerzita Palackého v Olomouci

Filosofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**ÚČELNOST ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ U
TRESTNÉHO ČINU NEPLACENÍ VÝŽIVNÉHO
V REGIONU VALAŠSKÉHO MEZIŘÍČÍ**

**THE EFFECTIVENESS OF ALTERNATIVE SANCTIONS FOR
THE CRIME OF NON-PAYMENT OF MAINTENANCE
IN THE REGION OF VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ**

Bakalářská diplomová práce

Slavomír Fišer

Vedoucí bakalářské diplomové práce: PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

Ve Valašském Meziříčí 28. 03. 2014

.....

Slavomír Fišer

Děkuji PhDr. Pavel Kliment, Ph.D., za jeho podněty a rady, které mi jako vedoucí bakalářské práce poskytl při jejím zpracování.

OBSAH

ÚVOD	6
1 VÝŽIVNÉ V OBČANSKO PRÁVNÍ ROVINĚ	10
1.1 Vývoj společnosti, společenské souvislosti, funkce rodiny	10
1.2 Pojem výživného a právní úprava	12
1.3 Druhy výživného	14
1.4 Vznik, zánik a obnova vyživovací povinnosti.....	15
1.5 Určení výše výživného	18
1.6 Státní pomoc při neplnění si vyživovací povinnosti.....	23
1.7 Způsoby řešení při neplnění si vyživovací povinnosti povinného ...	25
2 VÝŽIVNÉ V TRESTNĚ PRÁVNÍ ROVINĚ.....	29
2.1 Pojem trestného činu	29
2.2 Paragrafové znění trestného činu zanedbání povinné výživy.....	32
2.3 Změny v paragrafovém znění a související paragrafy	33
3 ALTERNATIVNÍ TRESTY	39
3.1 Trestní justice	39
3.2 Probace a mediacce	43
3.3 Alternativy řešení trestních věcí	46
3.3.1 Procesně právní alternativy	47
3.3.2 Hmotně právní alternativy	48
3.4 Zanedbání povinné výživy ve statistikách.....	54
3.5 Souhrn teoretické části.....	61
4 ROZBOR LEGISLATIVY ČESKÉ REPUBLIKY	63
4.1 Legislativa v občanskoprávní rovině.....	63
4.2 Legislativa v trestně právní rovině	66

5	ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY V REGIONU VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ	69
5.1	Vymezení pojmového aparátu, cíle a metodologie	69
5.2	Sběr dat	72
5.3	Vyhodnocení získaných dat	75
6	ZÁVĚR.....	82
	POUŽITÉ ZKRATKY	86
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	86

ÚVOD

Pracuji jako policista na obvodním oddělení policie České republiky. S problematikou neplacení výživného jsem se setkal jak při výkonu své práce, tak i při vykonávání odborných praxí v rámci svého vysokoškolského studia oboru Sociální práce, které jsem absolvoval na odboru sociálně právní ochrany dětí městského úřadu, probační a mediační službě a okrajově také v dětském domově. Tato problematika mě zaujala z toho důvodu, že trestný čin zanedbání povinné výživy (dále již jen ZPV), je svým způsobem specifickým trestným činem a to hned v několika rovinách.

První a hodně diskutovanou rovinou je samotný fakt, že naše česká legislativa zná a postihuje neplnění si vyživovací povinnosti jako trestný čin, což ale v řadě států takto uzákoněno není. Proto odborná veřejnost vede diskuzi, zda je nebo není toto přínosné pro naši společnost. Jedním z hlavních argumentů proti takovému postupu v dřívější době bylo, že neplatič výživného byl odsouzen k trestu odnětí svobody. Vykonání tohoto trestu sice postihlo viníka za jeho neplnění si vyživovací povinnosti, ale ve svém důsledku postihlo i děti, na které si svou vyživovací povinnost nadále neplnil. Ve výkonu trestu si odsouzený ve většině případů nemohl vydělat finanční prostředky a řádně plnit svou vyživovací povinnost. Díky tomu potom v průběhu výkonu trestu dále narůstala výše neuhrazeného výživného, kterou musel po skončení výkonu trestu uhradit a to společně, souběžně s plněním si stávající, probíhající vyživovací povinnosti. Navíc po výkonu trestu je odsouzený pro společnost signován nálepkou trestaného, což mu přináší v řadě případů komplikace při hledání práce i získání prostředků k řádnému plnění si své vyživovací povinnosti.¹

Hlavním a asi i nejzávažnějším specifikem tohoto trestného činu je, že je vždy spáchán mezi osobami blízkými, tedy rodinnými příbuznými. Rozchodem partnerů dochází k narušení sociálních vazeb, vztahů. Právě

¹ ADAMÍČKOVÁ, N. *Vězení vyrábí z neplatičů alimentů větší dlužníky* [online]. Novinky.cz, cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.novinky.cz/domaci/248906-vezeni-vyrabi-z-neplaticu-alimentu-vetsi-dluzniky.html>.

narušené sociální vztahy mohou vést k neplacení výživného, kdy se jeden z partnerů takto v podstatě mstí svému bývalému protějšku, jde o určitý mocenský boj, při jehož řešení může pomoci mediac,² která je jedním z nástrojů restorativního pojetí trestní justice.

Další specifícností tohoto trestného činu je, že pachatel je v podstatě vždy 100 % známý. Povinnost platit výživné je povinností konkrétní osoby, jejíž totožnost je v naprosté většině případů přesně známa. Komplikací může být totožnost cizince, případné vypátrání povinné osoby, pokud není známo místo jejího pobytu a ona se plnění své vyživovací povinnosti úmyslně vyhýbá.

Dále v těchto případech ani nedochází k tzv. důkazní nouzi, tedy že by nešlo pachatele usvědčit na základě nedostatečných důkazů proti jeho osobě. Je totiž doložen rozsudek nebo dohoda mezi jednotlivými stranami, která určuje výši výživného, způsob jejího plnění, a je ověřeno, že tato vyživovací povinnost není řádně plněna.

Faktem, který nelze opomenout je i to, že u trestné činnosti páchané ženami, je ZPV jako druhý nejčastěji spáchaný (na prvním jsou krádeže v jiných objektech). Jedná se tedy o trestný čin, který je ženami nejčastěji páchán. U tohoto trestného činu je i vysoká míra recidivy, v roce 2012 bylo pro tento trestný čin stíháno celkem 1 200 lidí, z toho 7 894 bylo osob recidivujících, což je 66 %.³

Poslední rovinou jsou již zmiňované alternativní tresty, které dřívější právní úprava vycházející s retributivní justice (trestající justice) v podstatě neznala a tedy ani nemohla ukládat. Retributivní justice bere jako jedny ze svých základních funkcí uložení trestu a ochranu společnosti před pachateli trestných činů. Odnětí svobody tedy pachatele trestá a zároveň mu brání v páchání další trestné činnosti. U ZPV, ale výkon tohoto trestu již ze svého principu brání řádnému plnění si vyživovací povinnosti, jak již bylo napsáno výše a tedy paradoxně naopak vytváří

² HOLÁ, Lenka, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada Pub., 2003, s. 141.

³ Autor neuveden. *Statistické přehledy kriminality za rok 2012* [online]. Policie České republiky, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>.

podmínky pro recidivu (opakované spáchání). Uložený trest tedy v tomto případě neplní jednu ze svých základních funkcí (ochranná – zabránit pachateli v dalším páchání protiprávního jednání)⁴ a vlastně tak „trestá“ i oprávněného (ten, kdo má nárok na výživné), protože odsouzený povinný (ten, kdo má plnit svou vyživovací povinnost) si nadále neplní svou vyživovací povinnost a to za přispění trestajícího státu. Restorativní justice (obnovující justice) možností využití alternativních opatření a trestů tento hrubý nedostatek odstraňuje.

V této bakalářské práci bude přiblížen celkový legislativní rámec českého právního systému, který se týká problematiky výživného a to v jak již zmíněné trestněprávní rovině, tak i v občanskoprávní. Bude zde vysvětlen pojem výživného, jeho funkce, druhy výživného, a jak lze řešit neplacení výživného občanskoprávní cestou. Dále jaká je finanční podpora státu těm, kterým není výživné řádně hrazeno, tedy na jaké sociální dávky mají takto postižení nárok v případě, že se v důsledku nedostatku finančních prostředků na živobytí dostali do obtížné životní situace. Rovněž zde bude uvedeno, jak je neplacení výživného v zákoně ukotveno jako trestný čin, a jaké eventuality nabízí trestní řízení pro nepláťce výživného, pokud výživné uhradí, až po výčet trestů, které český právní řád zná, a které mohou být za toto jednání uloženy.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění nakolik, a s jakým efektem jsou u ZPV využívány alternativní tresty. Zda jsou tyto tresty přínosné, a to v tom směru, aby nedocházelo k opětovné recidivě, tedy neplacení výživného, a toto výživné bylo řádně hrazeno. Účelností trestu se tedy v této práci myslí především řádné plnění si vyživovací povinnosti, uspokojení oprávněných finančních nároků dětí, což je jedním z hlavních předpokladů pro jejich řádný vývoj a výchovu.

Pro zjištění stanoveného cíle byla vybrána kvantitativní metodologie, technika studia dokumentů. Budou písemně osloveny orgány státního aparátu, a to Policie České republiky (dále uvedeno PČR) s dotazem, kolik

⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 16-17.

ZPV bylo za stanovené období v regionu Valašského Meziříčí oznámeno, a s jakými výsledky bylo provedené šetření ukončeno. Dotazem na okresní soud bude zjištěno, jak probíhala trestní řízení, jaké tresty byly uloženy u těchto oznámení. Dotazem na probační a mediační službu bude následně zjištěno, jak byly uložené tresty vykonány, zda bylo následně výživné řádně hrazeno

a zda nedošlo k recidivě nebo povinný nebyl již dříve stíhán pro ZPV. Bude zanalyzována i celková legislativa České republiky (dále již uvedeno ČR) u této problematiky.

V době psaní a dokončení této práce již byl schválen nový Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb. s účinností od 1. ledna 2014, který v této práci nebyl zahrnut, protože k němu nebyla dostatečná literatura s výkladem a ani nebyl znám jeho dopad při aplikování v běžném životě. Bylo by asi zajímavé, zpracovat obdobné téma s odstupem času a porovnat, jak se změny zákona promítly do této problematiky v praxi. Zda změny vztahující se k tématu bakalářské práce byly přínosné nebo naopak měly negativní dopad, nebo se této problematiky vůbec nedotkly.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝŽIVNÉ V OBČANSKO PRÁVNÍ ROVINĚ

1.1 Vývoj společnosti, společenské souvislosti, funkce rodiny

Otázka vyživovací povinnosti a zajištění jejího řádného plnění, je jedním ze stěžejních základů pro řádný vývoj dítěte. Toto je velmi aktuální zvláště s přihlédnutím k současnému vývoji současné společnosti. Jsme svědky pozvolné změny tradičního pohledu na rodinu. Mění se základní principy fungování rodiny, stejně, jako úloha a postavení jejích členů. Dochází k zrovnoprávnění postavení muže a ženy. Muž ztrácí své dominantní postavení živitele rodiny, stejně jako matka, svou roli hospodyně, starající se o chod domácnosti. V řadě případů si partneři tyto role vymění, protože žena má vyšší společenské uplatnění a z toho plynoucí vyšší příjmy než muž. Není již v dnešní době výjimkou, že na mateřské dovolené zůstává muž a ne žena.

Rodina pomalu přestává být synonymem pevného, trvalého svazku muže – manžela a ženy – manželky, kteří společně, nerozlučně, vychovávají své děti. Samotným základem tohoto pohledu na tradiční rodinu otřásá možnost registrovaného partnerství, kdy svazek mohou uzavírat osoby stejného pohlaví, což umožňuje zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Osoby žijící takto ve společné domácnosti jsou označovány pojmem partneři. Stejně tak onen svazek muže a ženy již v mnoha případech nebývá „zpečetěn“ uzavřením manželství. Přibývá volných partnerských svazků, kde partneři spolu žijí, vedou společnou domácnost a vychovávají děti, ale nejsou sezdáni. V roce 1989 bylo uzavřeno 81 262 sňatků a v roce 2012 bylo uzavřeno už jen 45 206 sňatků, což je pokles skoro na polovinu.⁵ Zákon pamatuje i na tyto případy. Nesezdání partneři, kteří žijí ve společné domácnosti, jsou označováni druh a družka. Pojem druh a družka není nikde

⁵ Autor neuveden. *Vybrané demografické údaje v české republice* [online]. Český statistický úřad, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf.

výslovně upraven, ale je dovozován z ustanovení upravující pojem domácnosti a kategorii osob blízkých v občanském zákoně.⁶ Pojem domácnost upravuje § 115 občanského zákoníku, který zní: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“ V souvislosti s rodinou se tedy můžeme setkat s pojmy partneři, manželé a druhové.

Klesající počet uzavřených manželství je dán několika faktory, mezi které patří především současný hodnotový žebříček české společnosti. Rodina, a s ní spojené rodičovství, ztrácí svou společenskou hodnotu. Stávají se spíše přítěží, která překáží osobní svobodě, seberealizaci, vlastním zájmům, koníčkům apod. Kariéra je v řadě případů přednostňována před rodinou, která se odsouvá až na druhé místo, protože důležitý je individuální osobní úspěch. Rodina se zakládá až po vybudování kariéry. Právě i ekonomická stránka rodinného života je jedním z faktorů, které přispívají k tomu, že partneři spolu často žijí bez uzavření manželství. Je totiž často finančně výhodnější, být nesezdáni a tak mít větší finanční podporu ze strany státu a jeho sociálního systému.⁷

V současné společnosti již tedy rodina není striktně vnímána jako soužití manželů, ale jako soužití dvou lidí. Změna tradičního pohledu na rodinu, rodinných hodnot, větší ekonomická nezávislost žen apod. se odráží i ve vyšší rozvodovosti uzavřených manželských svazků, a to i přesto, že počet uzavřených manželství klesá, jak již bylo uvedeno výše. V roce 1989 byl počet rozvodů 31 376, zatím co v roce 2012 to již bylo 26 402. Nyní určitě podotknete, že z těchto čísel je patrné, že se rozvodovost nezvýšila, ale snížila. Ano, snížila se početně, ale když se tato čísla dají do souvislosti s výše uvedeným klesajícím počtem uzavřených manželských svazků, tak nám procentuálně vychází, že v roce 1989 bylo

⁶ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí*. Praha: Linde, 2006, s. 10.

⁷ ČERNÝ, J. *Manželství v transformaci* [online]. Socioweb, sociologický webzin, 31. 01. 2003, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=116&lst=111>.

rozvedeno 37,2 % manželství, zatím co v roce 2012 je to již 44,5 %.⁸ Rozvodovost má tedy vzrůstající tendenci.

Rozvodem, případně rozchodem partnerů, dochází k narušení základních funkcí rodiny. Mění se role, kdy ve většině případů zůstává na výchovu dětí pouze jeden z rodičů, který musí zastoupit druhého, chybějícího. Právě chybějící rodič oslabuje hlavně ekonomickou funkci rodiny, protože se přestává aktivně podílet na výchově dětí. Výchova dětí je hlavně péče o jejich všestranný vývoj a rozvoj, uspokojování jejich kulturních a hmotných potřeb. K uspokojování těchto potřeb jsou nutné finanční prostředky. V rámci rodiny se rodiče společně podílí na uspokojování těchto potřeb hlavně naturálně (koupě oblečení, stravy, bydlení apod.) a doplňkově peněžitými částkami. Po rozpadu rodiny se jeden z rodičů již podílí hlavně peněžitými částkami, tedy výživným. Vytrácí se jeho podíl v rovině naturální a to i přesto, že někdy stále žije v jedné domácnosti se svými dětmi a bývalým partnerem.⁹

1.2 Pojem výživného a právní úprava

„Pojem „výživné“ není nikde v zákoně výslovně definován. Z jeho úpravy obsažené v zákonu o rodině je však zřejmé, že se jím rozumí zabezpečování a úhrada osobních potřeb mezi osobami, které k sobě mají příbuzenský nebo jiný rodinný vztah.“¹⁰ Jsou tedy dány dvě podmínky pro vznik vyživovací povinnosti:

- majetková hodnota výživného,
- existence osobního rodinného vztahu mezi oprávněným a povinným.

Pojmu výživné je v právních předpisech a právní praxi užíváno ve dvojím významu:

- v širším smyslu (výživné jako právní institut),

⁸ Autor neuveden. *Vybrané demografické údaje v české republice* [online]. Český statistický úřad, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf.

⁹ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995, s. 10-11

¹⁰ tamtéž, s. 6.

- a užším smyslu (výživné jako plnění).

Z hlediska širšího výkladu slova se jedná o práva a povinnosti související s výživným, jak uvádí třeba třetí část zákona o rodině, která je i podle něj pojmenována: „Výživné“. V této části je vymezeno, mezi kým vzniká vyživovací povinnost, z čeho se má vycházet při určení výživného, jakou by mělo mít výši. Zde se musím na chvíli pozastavit. Výše výživného není nikde přesně, jasně, taxativně určena. V zákoně o rodině je bráno jen morální hledisko, tedy že by mělo být přiměřené, dle finančních možností povinného, a dle oprávněných nároků oprávněného. Toto vede v řadě případů k nejednotnosti při určení výše výživného (problematika bude více rozvedena v jiné kapitole). Dále upravuje, jak má být výživné hrazeno, po jakou dobu trvá, jak může být jeho výše změněna nebo zrušena atd.

Z hlediska užšího smyslu výkladu se jedná o vlastní plnění si vyživovací povinnosti, tedy jeho úhradu a to buď finanční, nebo formou naturální (vlastní péče, koupě oblečení, bydlení apod.). Lépe toto plnění vystihuje termín: „úhrada osobních potřeb“. Tento termín byl v minulosti i nějakou dobu používán, ale nevžil se, a je proto nadále používám termín výživné.¹¹

Jedním z hlavních pramenů, ze kterého vychází řada dalších zákonů, které upravují nejen rodinné právo, je ústavní zákon č. 23/1991 Sb. a to Základní listina práv a svobod, ve kterém je rodině věnován především článek 32. Zmínit musím především odstavec 1, který zní: *„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“* Tímto ustanovením se stát staví do pozice zákonného garanta toho, že budou řádně hájeny zájmy rodiny, především dětí.

Mezi další zákony, které upravují rodinné právo nebo oblasti s ním související, patří především již zmiňovaný Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., dále jsou to zákony číslo: 40/1964 Sb. – Občanský zákoník, 359/1999 Sb. – zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 120/2001 Sb. – exekuční řád, 111/2006 Sb. – o pomoci v hmotné nouzi, 117/1995 Sb. – o státní sociální

¹¹ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995, s. 6.

podpoře a řada dalších zákonů a mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána.¹²

1.3 Druhy výživného

*„Výživné je právní institut, který je dále vnitřně diferencován a to podle povahy osobního poměru mezi oprávněným a povinným.“*¹³ Tedy kdo a komu má platit výživné. V zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. (dále jen ZOR) jsou uvedeny tyto druhy vyživovací povinnosti:

- vyživovací povinnost rodičů a dětí (upravuje § 85-87),
- vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými (upravuje § 88-90),
- vyživovací povinnost mezi manžely (upravuje § 91),
- výživné rozvedeného manžela (upravuje § 92-94),
- příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce (upravuje § 95).

Vyživovací povinnost rodičů a dětí upravuje nejen to, že rodiče mají vyživovací povinnost vůči svým dětem, ale i opačně, že děti mají povinnost zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují.

Následující vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými upravuje tuto povinnost i pro další rodinné příslušníky v řadě přímé, tedy předky a potomky, pokud toho nejsou schopni výše jmenovaní u prvně uvedené vyživovací povinnosti. Vždy se postupuje od nejbližších příbuzných, k těm vzdálenějším. Tuto vyživovací povinnost nemůže uplatnit třeba rozvedená manželka u rodičů svého muže, protože ona není přímý potomek, byla přivádána do rodiny.

Vyživovací povinnost mezi manžely vyplývá především z rovnoprávného postavení v manželství. Na tuto přímo odkazuje i část paragrafového znění této vyživovací povinnosti, která zní: *„aby hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná.“* Z tohoto vyplývá, že manželé by měli mít obdobnou životní úroveň, tedy vzájemně se o ni

¹² NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995, s. 6-10.

¹³ tamtéž, s. 7.

postarat. Teprve pokud toho nebudou schopni navzájem, mohou vyživovací povinnost uplatňovat u dětí.

Výživné rozvedeného manžela upravuje možnost žádat bývalého manžela, aby přispíval na výživné, pokud nejste schopni se sami o sebe po rozvodu postarat. Toto plnění je ale již nižší než v případě povinnosti mezi manžely, kde má povinný (ten, kdo platí výživné) zajišťovat stejnou úroveň oprávněnému (příjemce výživného). Výživné může být stejné pouze v případě manžela, který se převážně nepodílel na rozvratu manželství (ten, kdo nebyl jeho příčinou, který ho nezavinil), a byla mu tímto rozvodem způsobena závažná újma. V tom případě může být plnění stejné, ale jen po dobu 3 let od rozvodu. Tato vyživovací povinnost zaniká uzavřením nového manželství, smrtí povinného nebo na základě písemné smlouvy o poskytnutí jednorázové částky povinného a jejího uhrazení. Obdobně jako u výživného mezi manžely, nejdříve toto uplatňují mezi sebou navzájem a až poté případně u dětí.

Poslední vyživovací povinnost týkající se neprovdané matky pamatuje na případy, kdy se matka dítěte neprovdala za otce dítěte. S těhotenstvím je spojena vyšší ekonomická zátěž, a to počínaje těhotenským oblečením pro matku, přes návštěvy lékaře, až po samotný porod a následující mateřskou dovolenou, kdy tato úhrada se plní po dobu 2 let. Následně pak může být uplatňována vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi.¹⁴

V trestní praxi, u ZPV, jsem se setkal pouze s vymáháním vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi, kdy výživné bylo uplatňováno ve vztahu této povinnosti rodiče ke svým dětem. Proto i dále bude v této práci brána vyživovací povinnost, jako povinnost rodičů ke svým dětem.

1.4 Vznik, zánik a obnova vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti vzniká okamžikem narození dítěte pro oba rodiče.¹⁵ Toto vyplývá z § 7 odst. 1 ZOR, který zní: „*Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto*

¹⁴ PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, s. 108-122.

¹⁵ tamtéž, s. 108.

způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.“ Dále tato povinnost a s tím spojená práva vznikají osvojiteli dítěte, kdy původní rodič nebo oba rodiče ztrácejí svá práva a povinnosti z toho vyplývající. Jeden z rodičů to může být v případě, že druhý rodič si vzal nebo žije s novým partnerem a tento nový partner si dítě osvojí, tedy povinnosti a práva přechází na tohoto nového rodiče. Práva a povinnosti ztrácejí oba rodiče v případě, že dítě osvojuje úplně nová rodina. Osvojení upravuje § 63 a § 72 ZOR.

Vyživovací povinnost mají oba rodiče nepřetržitě. Nejde se zbavit povinnosti hradit vyživovací povinnost a to ani v případě tak vážného zásahu do práv rodičů, jako je pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti (upravuje § 44 ZOR). Tento zásah do rodičovských práv bývá v zájmu dítěte, ať už vzhledem k okolnostem (např. vážná nemoc rodiče, jeho výkon trestu odnětí svobody apod.) nebo z důvodu nedostatečné, či špatné výchovy apod. Protože se jedná o zásadní zásah do rodičovských práv, tak je tento proveden na základě rozhodnutí soudu, který určí, kdo se bude dále starat o výchovu dítěte, tzv. náhradní výchova, jasně vymezí rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje. Výživné je pak následně hrazeno tomu, komu byla výchova dítěte nebo dětí určena soudem.

Může se jednat o druhého rodiče, pokud byla omezena práva pouze jednomu z rodičů nebo o jinou osobu, které bylo dítě svěřeno do péče (většinou to bývá příbuzný), toto upravuje § 45 ZOR. Dítěti se rovněž může určit poručník, který bude vychovávat, zastupovat, spravovat majetek dítěte (upravuje § 78-82 ZOR). Pokud poručníkem nemůže být fyzická osoba, soud ustanoví poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Orgány sociálně-právní ochrany jsou: okresní úřady, obce s rozšířenou působností, kraje s přenesenou působností, ministerstvo a Úřad, dále ji mohou zajišťovat obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.¹⁶ Tyto se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní

¹⁶ NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2002, s. 21.

ochraně dětí, ve kterém jsou vymezena práva a povinnosti těchto orgánů. Dále to může být pěstoun (upravuje § 45a-45d ZOR), v tomto případě je ale příjemcem výživného příslušný okresní úřad, který pak pěstounovi hradí potřeby dítěte a vyplácí mu odměnu za pěstounskou péči. V případě, že je dítě svěřeno do ústavní výchovy (upravuje § 46 a § 47 ZOR), je příjemcem výživného stát.

Zánik vyživovací povinnosti může nastat v několika případech. Hlavní z nich je uveden v § 85 odst. 1 ZOR: „*Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do doby, pokud děti nejsou schopny se živit.*“ Není zde nikde uvedeno, do kolikátého roku věku to může být. Může to být jak po skončení základní školní docházky, kdy se dítě nejde dál učit a jde již pracovat, tedy ve věku asi 15 let, tak to může být i v mnohem pozdějším věku, kdy ukončí vysokoškolská studia a jde pracovat, tedy asi ve věku 24 let. Vyživovací povinnost také nemusí zaniknout vůbec, v případě, že je dítě nějak fyzicky nebo mentálně postižené apod. a není schopno se samo uživit.¹⁷ Dalšími důvody zániku povinnosti je uzavření manželství dítěte (v tom případě již má vyživovací povinnost manžel – manželka, jak bylo uvedeno výše), osvojení dítěte (rodičovská práva a povinnosti osvojením přechází na osvojitele) a smrt oprávněného (dítěte) nebo povinného (rodiče).

Obnovení vyživovací povinnosti nastává v případě, kdy vyživovací povinnost skončila, ale později nastaly okolnosti, kdy dítěti opět vzniká nárok na vyživovací povinnost ze strany rodiče. Může to být třeba v případě, že dítě ukončilo střední školu a poté pracovalo, tedy se již samo živilo. Následně se dítě rozhodne pokračovat ve vzdělávání na vysoké škole. Opět se tedy nebude schopno samo uživit, protože přestane pracovat.¹⁸ Dalším případem může být zrušení osvojení, kdy rodičovská práva a povinnosti přechází zpět na původní rodinu, tedy i vyživovací povinnost

¹⁷ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí*. Praha: Linde, 2006, s. 12 kapitoly 3. Rodinné právo.

¹⁸ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada Pub., 2002, s. 85.

(upravuje § 73 odst. 2 ZOR).¹⁹

1.5 Určení výše výživného

Výše výživného může být určena rozhodnutím soudu, nebo na základě vzájemné dohody rodičů. Soud rozhoduje v případě, že se rodiče na výši výživného nemohou vzájemně dohodnout. Stanovení výživného je jednou z podmínek rozvedení manželství v případě, že dítě ještě není plnoleté, tedy nedovršilo osmnáctý rok svého života. Plnoletost upravuje § 8 ZOR. V případě zletilosti dítěte, tedy dovršení osmnáctého roku života, upravuje soud výživné pouze na návrh oprávněného, jak je uvedeno v § 86 odst. 3 ZOR. Povinnost nerozvést manželství, dokud nenabude právní moci úprava poměrů nezletilých dětí po rozvodu, tedy i určení výše výživného upravuje § 25 a § 26 odst. 1 ZOR. Rozhodnutí soudu o úpravě poměrů nezletilých po rozvodu může nahradit dohoda rodičů, kterou ale musí schválit soud (upravuje § 26 odst. 3 ZOR). Při tomto je vždy hájen oprávněný zájem dítěte, na což dohlíží soud a určený opatrovník v rámci soudního řízení, kterým bývá orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Nelze, aby se partneři domluvili na tom, co by poškozovalo zájem dítěte. Např. vzájemná dohoda, že druhý rodič žádné výživné platit nebude, protože první rodič, chce mít již rozvod za sebou a souhlasí se vším, jen aby byl rozvod proveden co nejrychleji, bez komplikací.

Při stanovení výše výživného postupuje soud dle § 96 odst. 1 ZOR, který zní: *„Při určení výživného přihlédne soud k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.“* Oprávněné potřeby oprávněného vyplývají z ustanovení § 26 odst. 4 ZOR, kde je především uvedeno, že se přihlíží k osobnosti dítěte, zejména jeho

¹⁹ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 1995, s. 107.

vlohám, schopnostem a vývojovým možnostem, stabilitě budoucího výchovného prostředí, k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. V § 85 odst. 3 ZOR je uvedeno, že se přihlíží k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje a žijí-li rodiče spolu, přihlédně se i k péči rodičů o společnou domácnost. Rovněž soud přihlíží k § 85a odst. 2 ZOR, který zní: „*Tam, kde to majetkové poměry povinného rodiče připouštějí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor zabezpečujících zejména přípravu na budoucí povolání.*“ Jedná se o případ, kdy rodič má takové příjmy, že jejich výše dostačuje i k tomu, aby dítěti mohl spořit na jeho výdaje v budoucnosti spojené se školou.

Z tohoto vyplývá, že odůvodněné potřeby dítěte v sobě zahrnují široké spektrum hodnotících kritérií, a díky tomu může soud rozhodovat velmi individuálně, dle každého případu. Jiné nároky má dítě, které je zdravé, nemá žádné zájmy, oproti dítěti, které se třeba závodně věnuje sportovní činnosti, která klade vyšší ekonomické nároky na zabezpečení dítěte, stejně jako třeba u dítěte, které je nějak tělesně postižené apod. Soud rovněž přihlíží k majetkovým poměrům oprávněného (dítěte), kdy vlastnění majetku nezakládá příčinu ke změně základu pro stanovení výživného. Něco jiného již je, pokud má oprávněný pravidelný příjem z takového majetku nebo má jiný příjem, třeba v rámci svého studia pobírá stipendium.²⁰

Určení výše výživného je pouze na zvážení soudu, respektive soudce, kdy stanovená kritéria jsou velmi subjektivní, jak vyplývá z citace § 96 odst. 1 ZOR. Tato „volnost“ soudu při určování výše výživného má ale i svou stinnou stránku. Žádným zákonem není upravena výše výživného s přihlédnutím k věku dítěte, zdravotnímu stavu apod. Tato volnost v rozhodování soudů, jak již bylo uvedeno výše, vede k nejednotnosti soudů při určování výše výživného, která se může velice lišit soudce od soudce. Dvě děti, se vcelku stejnými potřebami a s rodiči s obdobnými příjmy, mohou mít stanovenou velmi rozdílnou výši výživného, což může být bráno jako nespravedlnost, nerovný přístup ve vymahatelnosti práva.

²⁰ PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, s. 107-108.

Tato nejednost se začíná velmi pomalu odstraňovat. První náznak změny přišel v roce 2010, kdy Ministerstvo vnitra ČR dalo soudům k dispozici metodický materiál ve formě tabulky pro výpočet výživného. Tyto tabulky ale nejsou povinné, soudy se jimi nemusí řídit, jedná se pouze o doporučené hodnoty v určitých rozmezích, které mohou soudu pomoci se zorientovat při určování výše výživného, takže i nadále zůstává výše výživného především na individuálním zvážení soudu. Tyto tabulky pomohly hlavně rodičům v jejich orientaci při stanovování výše výživného, čímž se zkrátila soudní stání a snížil se počet odvolání proti rozhodnutí soudů, protože se snížily rozdíly v očekávání rodičů. O třetinu se zvýšil počet rodičů, kteří jsou schopni se domluvit na výši výživného. Dalším pozitivem je změna přístupu Nejvyššího soudu, který se rozhodl do budoucna více věnovat problematice rodinného práva a sjednocovat judikaturu v této oblasti.²¹

Při stanovování výše výživného soud nepřihlíží jen k oprávněným potřebám oprávněného, ale na straně druhé i k majetkovým poměrům povinného, jak bylo uvedeno výše, tedy k jeho životní úrovni, příjmům, ale i k tomu, zda má povinný i další vyživovací povinnosti apod. Povinnému zákon ukládá předložit soudu podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů, prokázat své příjmy, a pokud tak neučiní, tak se má se za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7násobek životního minima jednotlivce podle zvláštního právního předpisu, jak je uvedeno v § 85a odst. 1 ZOR.

Velmi problematické je určování výše příjmů u podnikatelů, kdy podnikatel může mít účetně vykázány velmi nízké příjmy nebo dokonce žádné. Pak soud vychází z životní úrovně povinného, jeho majetku. K určení výše výživného může ustanovit i znalce.²² Soud přezkoumává i to,

²¹ JACHAN, Ing. Jiří. „Tabulky“ pro výpočet výživného pomáhají rodičům [Online]. Justiční akademie, 15. 11. 2010, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: http://www.jacz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=248%3Atabulky-pro-vypocet-vyzivneho-pomahaji-rodicum&catid=4%3Atiskovezpravy&Itemid=26&lang=cs.

²² PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, s. 125.

zda povinný úmyslně nesnížil výši svých příjmů, jak je uvedeno ve shora citovaném § 96 odst. 1 ZOR a tímto se snažil snížit výši výživného, které by musel platit. Stejně tak může soud třeba zhodnotit, zda ve svém podnikání nepodstupuje velká rizika, při kterých hrozí výrazné snížení jeho majetku, ze kterého se výživné určuje. Je třeba zde ještě zmínit § 96 odst. 2 ZOR, který zní: „*Výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy.*“ Toto ustanovení je spíše aplikováno u zletilých osob, a to hlavně v případech výživného na rozvedeného manžela. Jde hlavně o případ, když rozvedený manžel, který svého partnera podváděl a tak zavinil rozpad manželství, žádá následně výživné po tom, koho podváděl. Může být také aplikováno třeba v případě, když rodič neplatil výživné na své dítě a později, když se sám nedokáže o sebe postarat, vyžaduje placení výživného na sebe po tomto dítěti.²³

Výživné se stanovuje v pravidelně se opětujících, tj. opakujících se, peněžitých částkách, splatných v určeném termínu, jak je uvedeno v § 97 odst. 1 ZOR. Výjimečně, v případech hodných zvláštního zřetele, může být povinnému uloženo složení peněžní částky pro výživné splatné v budoucnosti, tedy předem, např. povinný odjíždí pravidelně za prací do zahraničí a není tak jistota, že bude výživné v této době řádně hrazeno.²⁴

Výši výživného, která byla určena na základě dohody nebo soudního rozhodnutí, může soud změnit, změní-li se poměry, a to i bez návrhu (u nezletilého dítěte), jak je uvedeno v § 99 odst. 1 ZOR. Celkem pravidelně změny výživného nastávají s postupujícím věkem dítěte, kdy se zvyšují jeho životní náklady. Změna může také nastat v případě dlouhodobé nemoci dítěte, zahájení vysokoškolského studia, kdy jsou vyšší náklady spojené se školou apod. V tomto paragrafu je dále uvedeno: „*Dojde-li k zrušení nebo snížení tohoto výživného za minulou dobu, spotřebované výživné se nevrací*“. Nastává třeba v případě, že si povinný zažádal o snížení výživného (třeba ztráta zaměstnání, kterou si nezavinil sám), ale do doby rozhodnutí soudu platil stále stejnou výši výživného. Soud následně rozhodl

²³ PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, s. 123.

²⁴ tamtéž, s. 129.

o snížení výživného od data podání návrhu. Uhrazené výživné, nebo jeho část se již nevrací zpět povinnému, nemůže ji vymáhat zpět. Zpětně může výživné vymáhat oprávněný, kdy se jedná o neuhrazené výživné na nezletilé dítě, což umožňuje § 98 ZOR, kdy je možné vymáhat výživné za dobu nejdéle tří let zpět od zahájení soudního líčení o výživném.

Pokud shrneme vše výše uvedené, dá se celkem jednoduše formulovat, že výživné by mělo sloužit dle finančních možností povinného (toho, kdo platí výživné), ke krytí všech potřeb oprávněného (dítěte), které jsou prospěšné z hlediska všestranného rozvoje osobnosti dítěte.²⁵

Na závěr je třeba zmínit několik mylných představ spojených s výživným. Velmi rozšířenou představou je, že výživné je příjmem osoby (rodiče, či jiné osoby, která dítě vychovává, jak již bylo uvedeno výše), protože výživné se platí k rukám této osoby, jak bývá uvedeno ve výroku soudu. Tato formulace je zavádějící, protože příjemcem výživného (kdo má na něj právo) je dítě, což dokládá to, že v případě zletilosti dítěte se již výživné platí k rukám dítěte.²⁶ Osoba, která dítě vychovává, mu v podstatě pouze tyto finanční prostředky spravuje, stará se o ně a hradí z nich jeho potřeby až do dovršení jeho zletilosti. Následkem této představy poté často dochází ke konfliktům mezi rozcházejícími se rodiči, kdy povinný rodič si často myslí, že neplacením výživného trestá svého partnera, který od něj odešel, ale neuvědomuje si, že tím postihuje především svého potomka. Často se také stává, že povinný dává dítěti nejrozličnější věcné nebo finanční dárky, které následně označuje za výživné. Tyto dárky nemohou nahradit jasně stanovené výživné soudním rozhodnutím nebo dohodou. Tyto mohou být maximálně jen projevem dobré vůle, kterou se povinný sám rozhodl přispět dítěti nad výši výživného, na kterém se rodiče vzájemně dohodli, nebo kterou mu určil soud.²⁷

²⁵ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: Linde, 199, s. 76.

²⁶ PLECITÝ, Vladimír a Josef SALAČ. *Základy rodinného práva*. Praha: Eurounion, 2001, s. 107.

²⁷ PROKOP, Martin. *Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí*. Brno: Ekologický právní servis, 2000, s. 24.

1.6 Státní pomoc při neplnění si vyživovací povinnosti

V případě že není vyživovací povinnost ze strany povinného plněna, tak se oprávněný dostává většinou do finančních, existenčních problémů, protože se ve většině případů jedná o matky samoživitelky, jejichž příjmy stěží stačí na pokrytí všech nákladů spojených s chodem domácnosti. Ze strany státu mají občané, po splnění zákonných podmínek uvedených v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (dále jen ZSSP), nárok na dávky státní sociální podpory, které jsou v tomto zákoně členěny na dávky poskytované v závislosti na výši příjmu, mezi které patří:

- přídavek na dítě,
- příspěvek na bydlení,
- porodné,

a ostatní dávky:

- rodičovský příspěvek,
- pohřebné,

jak je uvedeno v § 2 ZSSP.

Přídavek na dítě je dlouhodobou dávkou, na kterou mají nárok rodiny s příjmem do 2,4násobku životního minima. Životní minimum upravuje zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. V tomto zákoně je životní minimum specifikováno jako minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Výše životního minima je určována nařízeními vlády. Výše dávky se odvíjí od věku dítěte a je ve třech úrovních (upravuje § 17-19 ZSSP).

Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu a splňuje dané podmínky (upravuje § 24-28 ZSSP). Nárok na příspěvek je nejdéle po dobu 84 kalendářních měsíců v období 10 kalendářních let, kromě výjimek uvedených v tomto zákoně.

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to nejdéle do vyčerpání celkové částky 220.000,- Kč na toto dítě, nejdéle do 4 let věku dítěte (upravuje § 30-31 ZSSP). Nárok na tento příspěvek

končí s narozením dalšího dítěte, protože poté je nejmladším dítětem v rodině toto dítě a tak vzniká nárok na příspěvek na toto nejmladší dítě.

Porodné je jednorázovou dávkou, která je vyplacena po splnění podmínek uvedených v zákoně a to ve výši 13.000,- Kč za první živě narozené dítě a pokud se zároveň narodí i další dítě, děti, tak je celkově tato dávka ve výši 19.000,- Kč (upravuje § 44-46 ZSSP).

Pohřebné zmíním okrajově, jedná se rovněž o jednorázovou dávku, na kterou má nárok osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte (upravuje § 47-48 ZSSP).

Nárok na další dávky vzniká v případě, že se osoba dostane do hmotné nouze. Pojem hmotné nouze, a vše s ní související upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi (dále jen ZHN), kdy po splnění zde uvedených podmínek může vzniknout nárok na tyto dávky:

- příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení,
- mimořádná okamžitá pomoc.

Příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení jsou opakovanou dávkou. Příspěvek na živobytí pokrývá rozdíl mezi příjmem osoby a částkou určenou zákonem na živobytí (upravuje § 21-29 ZHN). Podmínkou vzniku nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí s výjimkou uvedenou v tomto zákoně. Dávka pokrývá rozdíl mezi náklady na bydlení a příjmem občana, který nedosahuje částky určené zákonem na živobytí (upravuje § 33-35a ZHN). Mimořádná okamžitá pomoc je vyplácena jednorázově za splnění podmínek uvedených v zákoně (upravuje § 35 a 36 ZHN). Správní orgán má 30 dnů na rozhodnutí o přiznání dávky, a pokud je to zapotřebí, tak může být tato lhůta prodloužena o dalších 30 dnů (upravuje § 71 odstavec 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád).

Vzhledem k tomu, že rozvodové řízení je občas spjato i s páčáním trestné činnosti jako je domácí násilí, při kterém dochází k psychické nebo fyzické újmě na zdraví partnera nebo i dítěte, k týrání dítěte apod.,

tak je zde třeba uvést ještě jednu jednorázovou peněžitou pomoc, na kterou může vzniknout nárok, a která je upravena v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (dále jen ZOTČ). Tento zákon nahradil původní zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, kdy v nové právní úpravě došlo k podstatnému rozšíření práv a nároků obětí, podporu subjektů poskytujících pomoc obětem atd. Tento zákon je jedním z řady zákonů, které souvisí s transformací trestní politiky v ČR (viz. blíže vysvětleno v kapitole 3.1). Tato peněžitá pomoc slouží k překlenutí zhoršené sociální situace spojené s úhradou nákladů v souvislosti s poskytnutím psychoterapie a fyzioterapie, či jiné odborné služby, která napravuje nemajetkovou újmu (zhoršený psychický stav, fyzická zranění) vzniklou v souvislosti s trestnou činností spáchanou na oběti, nebo škodu vzniklou osobě pozůstalé po oběti, za podmínek uvedených v tomto zákoně (upravuje § 23-36 ZOTČ). Tato peněžitá pomoc se uplatňuje u Ministerstva vnitra ČR.²⁸

1.7 Způsoby řešení při neplnění si vyživovací povinnosti povinného

V případě že vyživovací povinnost není plněna a je již rozhodnutím soudu nebo soudní dohodou určeno výživné, tak jsou následující možnosti jak vymáhat neuhrazené výživné:

- podat návrh na soudní výkon rozhodnutí (upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, dále OSŘ)
- podat návrh na exekuci podle zákona o soudních exekutorech a exekuční činnosti (upravuje zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, dále jen EŘ)
- podat trestní oznámení na povinného rodiče pro podezření ze spáchání ZPV
- případně kombinací výše uvedených možností.

Návrh na soudní výkon se podává u příslušného okresního soudu, v Praze u obvodního a v Brně u městského soudu, v jehož obvodu má dítě

²⁸ čerpáno z JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRIVNA a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Legas, 2012.

bydliště. Návrh podává ten, kdo je oprávněn za dítě výživné přijímat, kdy v návrhu uvede, kdo jej činí, jaké věci se týká a co se sleduje návrhem (čeho se chce podávající rozhodnutím domoci). Může být podán ústně, telegraficky a elektronicky, pokud není zákonem stanovena písemná forma, která musí být datována a podepsána (upravuje § 42 a § 79 OSŘ). V rámci soudního řízení je soud povinen pátrat po bydlišti povinného (upravuje § 260 odst. 1 OSŘ). Uspokojení pohledávek na základě soudního rozhodnutí může být vykonáno: „*srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, správou nemovitosti, prodejem movitých věcí a nemovitostí, postižením podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem*“ (uvedeno v § 258 OSŘ). Pohledávka na neuhrazené výživné je zpravidla hlavně uspokojována srážkami ze mzdy. Výživné je strháváno přímo ze mzdy povinného a zasíláno zaměstnavatelem příjemci výživného. Dále příkázáním pohledávky, kdy je zjištěn bankovní účet povinného a banka obdrží příkaz soudu k vyplacení dlužného výživného oprávněnému apod.²⁹ Pohledávka na výživném je jednou z přednostních pohledávek, jak je uvedeno v § 279 odst. 2 písm. a) OSŘ. Má tedy přednost před jinými pohledávkami, které povinný případně má. Při výkonu rozhodnutí je nejdříve uspokojováno běžné výživné (to, které má zaplatit každý měsíc) a pokud příjmy nebo majetek povinného na to dostačuje, tak se hradí nedoplatky na výživném (upravuje § 282 odst. 2 OSŘ).

Při návrhu na exekuci se postupuje obdobně jako při návrhu na soudní výkon rozhodnutí, který se podá na příslušném soudu nebo na exekučním úřadu, kdy exekuční úřad má následně povinnost vyrozumět o tomto příslušný soud. V návrhu u soudu se uvede, který exekutor má exekuci vykonat a složí se záloha na náklady exekuce. Záloha se nesloží, pokud se jedná o exekuci na výživné nezletilého dítěte, jak upravuje § 30 písm. a) EŘ. Exekuce může být provedena:

- „a) *srážkami ze mzdy a jiných příjmů,*
- b) *příkázáním pohledávky,*

²⁹ PROKOP, Martin. *Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí*. Brno: Ekologický právní servis, 2000, s. 24-25.

- c) *prodejem movitých věcí a nemovitých věcí,*
- d) *postižením závodu,*
- e) *zřízením exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech,*
- f) *správou nemovité věci,*
- g) *pozastavením řidičského oprávnění“,*

jak je uvedeno v § 59 EŘ. Exekuce pozastavením řidičského oprávnění je způsob exekuce, který je speciálně určen právě k vymáhání dlužného výživného na nezletilé dítě (uvedeno v § 71a odst. 1 EŘ). Lze jej využít pouze u tohoto druhu pohledávky. Tento způsob exekuce byl umožněn legislativní změnou, novelizací trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále jen TZ), jak bude blíže uvedeno dále.

Dále je možnost podat u soudu návrh na předběžné opatření, kdy soud prozatím upraví poměry účastníků (upravuje § 74-78a OSŘ). Soud stanoví povinnému určité povinnosti nebo omezení, která musí plnit do doby, než bude ukončeno soudní řízení s konečným výrokem soudu. Pokud by povinný toto předběžné opatření nerespektoval, neplnil jej, dopustil by se trestného činu maření úředního rozhodnutí. Z pohledu této práce je nejdůležitější opatření uvedeno v § 76 odst. 1 písm. a) OSŘ, a to placení výživného v nezbytné míře.

Trestní oznámení se podává na obvodním oddělení PČR, kde má dítě bydliště. Oznámení podává oprávněná osoba (rodič, osvojitel apod.) a to v případě, že si povinný neplní svou vyživovací povinnost po dobu delší než čtyři měsíce. Při trestním oznámení by si oprávněná osoba měla sebou vzít dokumenty související s výživným a to zejména:

- „- *rozsudek o stanovení výživného s vyznačenou právní mocí*
- *rozsudky, kterými se výše výživného upravovala*
- *rodný list dítěte*
- *doklady o úhradách výživného (výpisy z účtu, ústřižky složenek...)*
- *další doklady – rozsudek o rozvodu manželství, potvrzení o studiu,*

*rozhodnutí opatrovnického soudu atd.*³⁰

Komplikací při vymáhání výživného může být, pokud matka do rodného listu dítěte neuvedla jméno otce dítěte. Tato povinnost není nikde v zákoně uložena a je na rozhodnutí rodičů, zda toto učiní nebo ne. V tomto případě musí být nejdříve určeno otcovství. V případě, že se dítě narodilo v manželství, tak je za otce dítěte považován manžel. Pokud nedošlo k narození dítěte v manželství, jsou dvě možnosti, jak je možno určit otcovství:

- souhlasným prohlášením rodičů,
- určení otcovství soudem.

V prvním případě oba rodiče souhlasně (shodně) před matričním úřadem nebo před soudem učiní prohlášení o otcovství. V případě, že jeden z rodičů dítěte nebo oba rodiče jsou nezletilí, tak se toto prohlášení vykonává pouze před soudem, který může věc řádně posoudit. V druhém případě probíhá soudní řízení, při kterém se otec buď ke svému otcovství sám přizná, nebo je na základě znaleckých posudků za otce označen soudem. Návrh na určení otcovství může u soudu podat matka, dítě nebo jeho právní zástupce, případně muž, který se za otce prohlašuje. Určení rodičovství upravuje § 50a-62a ZOR.³¹

Je rovněž pamatováno na možnost, že bude potřeba vymáhat výživné v cizině, kdy postup v takovém případě upravují Vyhlášky ministra zahraničních věcí a to č. 33/1959 Sb., o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině a č. 132/1976 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti. Účastníka v řízení o určení nebo změnu vyživovací povinnosti a v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného může zastupovat Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (uvedeno v § 26 odst. 2 OSŘ).

³⁰ JOHNOVÁ, por. Bc. Markéta. *Neplacení výživného* [Online]. Policie České republiky KŘP Středočeského kraje, 2010. [Citace: 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/clanek/sprava-stredoceskeho-kraje-zpravodajstvi-neplaceni-vyzivneho.aspx>.

³¹ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada Pub., 2002, s. 45-47.

2 VÝŽIVNÉ V TRESTNĚ PRÁVNÍ ROVINĚ

2.1 Pojem trestného činu

Co je trestný čin (dále jen TČ) nám specifikuje § 13 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., který zní: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“ Tento paragraf nám tedy říká, že aby byl čin považován za TČ, musí být uveden v tomto zákoně a splňovat daná kritéria. TČ se dělí na přečiny a zločiny, jak je uvedeno v § 14 TZ, a to dle své závažnosti a způsobu zavinění (bude blíže vysvětleno níže). Zločiny jsou ještě dále odstupněny na zvlášť závažné zločiny.

Jednání pachatele, kterým porušuje zákon, je v TZ označováno za jednání společensky škodlivé, jak dovozuje § 12 odst. 2 tohoto zákona. V této souvislosti je používám i termín čin škodlivý pro společnost (v dřívější právní úpravě, tj. v již neplatném Trestním zákonu č. 140/1961 Sb. byl místo termínu škodlivý používán termín nebezpečný). Znaky TČ, tedy specifikace toho, co vše musí nastat a být splněno, abychom čin označili za TČ, je obsaženo v materiální a formální stránce trestného činu.³²

Materiální stránka trestného činu „*spočívá ve schopnosti jednání pachatele (trestného činu) vyvolat takové poruchy či ohrožení určitých zájmů neboli objektů, chráněných v dané společnosti, na které se musí z tohoto důvodu reagovat právě a jen prostředky trestního práva.*“³³ Chráněný zájem je v převážné většině případů nezletilé dítě, které pachatel ohrožuje tím, že si neplní svou vyživovací povinnost.³⁴ TČ proti rodině a dětem jsou v TZ uvedeny v části II, v hlavě IV, která je podle nich i takto pojmenována. Tato hlava sdružuje TČ proti tomuto chráněnému zájmu (dalším chráněným zájmem, uvedených v dalších hlavách, je třeba život

³² KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 149.

³³ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 100.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1728.

a zdraví, majetek, životní prostředí atd.).

V hlavě IV jsou tedy uvedeny TČ jako např. dvojí manželství, týrání svěřené osoby, podání alkoholu dítěti atd. Je zde uvedeno i předmětné ZPV, který je zakotven v § 196 TZ (jeho znění a vysvětlení k němu bude v následující kapitole). Materiální stránka TČ nám tedy definuje, jakého jednání se musí pachatele dopustit, aby bylo toto jeho jednání označeno jako škodlivé pro společnost, kdy tato definice je uvedena v paragrafovém znění daného TČ. ZPV, její materiální stránka, je v TZ uvedena v § 196. Znění tohoto paragrafu budu blíže uvedeno a vysvětleno dále.

Formální stránku trestného činu tvoří soustava znaků, kterými jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Vztah mezi jednotlivými znaky, který určuje, zda se jedná o TČ lze vyjádřit následující formulací: *„Objekt, který je porušován nebo ohrožován objektivně a subjektivně ze strany subjektu trestného činu.“*³⁵ Pro pochopení této formulace si jednotlivé znaky vysvětlíme níže. Toto vysvětlení bude velmi zjednodušeno, protože tato problematika je celkem komplikovaná a složitá.

Objekt TČ není hmatatelný, hmotný, jedná se o abstraktní pojem, o práva, společenské vztahy a zájmy apod., které jsou jednáním pachatele ohroženy. V případě krádeže je to vlastnictví, v případě vraždy je to život. U ZPV jsou tímto objektem rodičovské povinnosti a práva dítěte, tedy nárok na výživu.³⁶

*„Subjektem neboli pachatelem trestného činu je fyzická osoba, která v době jeho páchaní, resp. spáchání dovršila zákonem požadovaný věk a byla příčetná; ve zvlášť zákonem stanovených případech musí též vykazovat zvláštní způsobilost či postavení nebo zvláštní vlastnost.“*³⁷ V ČR je požadovaným věkem dovršení patnáctého roku věku, jak je uvedeno v § 25 TZ. Příčetnost nám upravuje § 26 a § 27 TZ. Rozeznáváme nepřičetnost a sníženou příčetnost, které se liší v tom, zda pachatel pro

³⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 196.

³⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1728.

³⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 222.

duševní poruchu nemohl rozpoznat protiprávnost svého jednání, či ovládat své jednání (nepříčetnost), anebo zda měl jen tuto schopnost podstatně sníženou (snížená příčetnost). Zvláštním postavením u tohoto TČ je postavení rodiče, tedy že pachatelem může být pouze ten, kdo je rodičem konkrétního dítěte, na které není hrazeno výživné. Pokud nejsem rodičem dítěte, nemám pak vůči němu vyživovací povinnost a nemůžu tedy ani spáchat tento TČ, viz. výše o určení otcovství.

Víme již kdo a co je objekt a subjekt, jaké musí splňovat podmínky. Nyní si vysvětlíme jednotlivé složky jednání, kterým subjekt ohrožuje objekt, a které jsou označovány objektivní a subjektivní stránkou TČ.

Objektivní stránka se skládá ze tří složek a to jednání, následek a příčinný vztah mezi nimi, respektive že jednání pachatele musí být v příčinné souvislosti s následkem, tedy že jednáním pachatele musí dojít k následku a naopak.³⁸ Např. matce opakovaně nedorazilo výživné, které mělo být hrazeno prostřednictvím poštovních složenek. Nastal tedy následek, není hrazeno výživné. Matka podá trestní oznámení, ale během vyšetřování policie zjistí, že tyto složenky opakovaně odcizila poštovní doručovatelka a proto výživné nebylo uhrazeno. Povinný neměl vinu na tom, že nebylo hrazeno výživné, nebyl zde onen příčinný vztah mezi následkem a jednáním a proto se otec nedopustil TČ.

Subjektivní stránka nám charakterizuje jednání z hlediska psychiky pachatele, co bylo jeho motivem, cílem nebo záměrem, zda konal vědomě nebo nevědomě (s tímto souvisí příčetnost pachatele, jak bylo uvedeno výše). Tato stránka jednání nám určuje míru zavinění, odpovědnosti pachatele za vzniklý následek a má velký význam při stanovení výše trestu. Může být pro pachatele polehčující nebo přitěžující okolností, nebo jej i zbavit trestní odpovědnosti (v případě nepříčetnosti). U ZPV je tento znak velmi důležitý, protože u tohoto činu připouští zákon i spáchání z nedbalosti (jinak je u většiny TČ vyžadováno úmyslné zavinění, jak je uvedeno v § 13 odst. 2 TZ). U spáchání z nedbalosti je nižší výše trestu než u úmyslného

³⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 204.

spáchání.³⁹

2.2 Paragrafové znění trestného činu zanedbání povinné výživy

Jak bylo uvedeno výše, je paragrafové znění materiální stránkou TČ, kdy nám říká, čeho se musí pachatel dopustit, aby bylo jeho jednání klasifikováno jako TČ a o jaký TČ se jedná. V našem případě tedy TČ zanedbání povinné výživy. Jeho aktuální znění v zákoně č. 40/2009 Sb., TZ, ve znění pozdějších změn, bylo v době psaní této práce následující:

„§ 196 Zanedbání povinné výživy

(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.“

Jak vyplývá z prvního i z druhého odstavce, tak aby se jednalo o ZPV, nesmí být vyživovací povinnost nebo zaopatřování plněno minimálně čtyři měsíce. Vyživovací povinnost nebo zaopatřování nespočívá jen v peněžním plnění, ale jedná se i o plnění naturální, tedy poskytování stravy, bydlení, zajišťování prostředků pro všestranný vývoj dítěte atd. Tohoto trestného činu se tedy může dopustit nejen plátce výživného, ale i příjemce výživného a to tím, že dítě řádně nevychovává, tedy neposkytuje onu naturální stránku výchovy,

nebo dokonce uhrazené výživné použije pro svou vlastní potřebu a nikoliv na pokrytí výdajů spojených s výchovou dítěte, tedy opět neposkytne ono naturální plnění spojené s peněžním plněním. Faktickým příjemcem výživného je totiž dítě, nikoliv jeho rodič, k jehož rukám je výživné

³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 246-247.

hrazeno, jak již bylo uvedeno výše.⁴⁰

V prvním odstavci je uvedena maximální výše trestu, pokud je čin spáchán z nedbalosti (pachatel bez přiměřeného důvodu spoléhá, že výživné platit nemá, např. že mu bylo matkou dítěte sděleno, že není otcem dítěte a proto výživné následně neplatil).⁴¹

V druhém odstavci je uvedena maximální výše trestu, pokud je čin spáchán úmyslným vyhýbáním se. Za takové jednání je považováno nejen to, že si svou vyživovací povinnost neplní, ale i to, že koná skutky, kterými se snaží ztížit nebo oddálil hrazení výživného (např. často bezdůvodně mění zaměstnání, pracuje na černo, bezdůvodně ukončí současný pracovní poměr a nastoupí do nového zaměstnání, kde má podstatně nižší výdělek apod.).⁴²

Třetí odstavec je přítěžující okolností, čemuž odpovídá i vyšší trestní sazba. Výklad stavu nouze v podstatě odpovídá stavu, jak bylo uvedeno výše u hmotné nouze, tedy pokrytí nákladů na živobytí a odpovídajících oprávněných nároků dítěte. Stav nouze nemusí ani nastat, stačí, že tento stav hrozil, ale byl odvrácen tím, že matka např. dostala dávky v hmotné nouzi, zajistila si další zaměstnání, půjčila si peníze, aby takto pokryla výdaje spojené s výchovou dítěte.⁴³

2.3 Změny v paragrafovém znění a související paragrafy

V posledních letech došlo, dalo by se říci, k celkem častým změnám v paragrafovém znění tohoto trestného činu, a to jak ke zpřísnění, tak i naopak ke zmírnění trestů, přidání a následně zrušení nového odstavce apod. Hlavní změny nastaly v souvislosti s přijetím nového TZ, který nahradil starý zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon a dále s jednou následnou novelizací TZ, která zásadním způsobem měnila výkon trestů a byla v podstatě legislativní reakcí na přeplněnost českých věznic a řešení této situace do budoucna.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1728-1729.

⁴¹ tamtéž, s. 1732.

⁴² tamtéž, s. 1730-1732.

⁴³ tamtéž, s. 1733.

Paragrafové znění ZPV v již neplatném zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů bylo v posledním znění skoro naprosto totožné se současným paragrafovým zněním v TZ. Byly zde pouze dva rozdíly. V dřívějším trestním zákoně bylo ZPV uvedeno v § 213 TZ. Druhý rozdíl byl v samotném paragrafovém znění, kdy zde nebyla uvedena doba, po kterou nemá být vyživovací povinnost, zaopatřování plněno. První odstavec tedy zněl:

(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. “

Druhý odstavec měl obdobné znění s opětovným neuvedením konkrétní doby. V tehdejší trestní praxi se obvykle za tuto dobu považovala doba šesti měsíců, ale v některých případech i kratší, protože nebyla žádným zákonem přesně stanovena její délka. Tato nejednost vedla k tomu, že v novém TZ již byla v paragrafovém znění tato doba přesně stanovena (viz. paragrafové znění uvedené v kapitole 2.2).

K 1.1.2010 vstoupil v účinnost TZ. Jak již bylo uvedeno výše, v tomto zákoně bylo ZPV nově definováno v § 196 a došlo k přesnému stanovení doby, po kterou nemá být výživné hrazeno nebo zaopatřování poskytováno, aby byl skutek klasifikován jako TČ. Dále byly zpřísněny trestní sankce v jednotlivých odstavcích. Nejzásadnějším rozdílem bylo rozdělení třetího odstavce na písmeno „a)“, které obsahovalo již dřívější část paragrafového znění a přidání nového písmene „b)“, který nově umožňoval přísněji trestat recidivu u tohoto TČ.

Pro jasné pochopení všech změn v tehdejší nové právní úpravě, uvedu celé dřívější znění tohoto paragrafu, s tím že tučným písmem jsou vyznačeny změny, oproti znění § 213, který byl v bývalém zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon nebo oproti současnému znění § 196 v TZ. Paragrafové znění bylo následující:

„§ 196 Zanedbání povinné výživy

*(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného **po dobu delší než čtyři měsíce**, bude potrestán odnětím svobody **až na dvě léta**.*

(2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze, nebo

b) byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. “

Přísnější trestní sazby a vložení nového písmena „b)“ byly společenskou odezvou na potřebu přísnějšího postihu tohoto TČ a přísnější trestání recidivy, která je u tohoto TČ celkem vysoká, jak již bylo uvedeno výše. Zdůraznění trestně právní represe (postihu) mělo za cíl větší ochranu oprávněných osob.

TZ byl již několikrát novelizován. Nejzásadnější novelizace, která se významným způsobem dotkla i § 196, a která přinesla i další změny související hlavně s výkonem trestů, vstoupila v platnost dne 8.12.2013 zákonem č. 390/2012 Sb., který TZ novelizoval. Tato novelizace byla legislativní odezvou na přeplněnost českých věznic, na které se nemalou měrou podíleli právě pachatelé ZPV, díky přísnějšímu postihu tohoto TČ.

Touto novelizací se paragrafové znění tohoto TČ v podstatě vrátilo ke znění, které bylo v dřívějším, již neplatném zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, jak bylo uvedeno výše. Došlo ke snížení výše trestů za tento TČ, trestní sazby se vrátily na původní úroveň, jaká byla v dřívějším § 213 trestního zákona. Dále byl zrušen odstavec „b)“ trestající přísněji recidivu tohoto TČ. Novelizované paragrafové znění tak v podstatě kopírovalo celé znění § 213 starého trestního zákona s jediným rozdílem, uvedenou dobou čtyř měsíců, která zakládá trestní odpovědnost za tento TČ (viz. paragrafové znění, jak je uvedeno výše v kapitole 2.2).

Jak již bylo uvedeno výše, tato novelizace zásadním způsobem měnila i výkon trestů, přeměnu trestů na jiný trest (nově zavedena přeměna výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně na trest domácího vězení), náhradu trestů, podmínky pro jejich ukládání apod. Je třeba zde zmínit další

paragrafová znění, která se bezprostředně týkají přímo tohoto trestného činu. Došlo ke změně § 55 odst. 2 TZ (změny oproti původnímu znění jsou pro přehlednost opět zvýrazněny tučným písmem). Tento odstavec zní:

*„(2) Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody **nepřevyšuje pět let**, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. **Za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 nebo 2 lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem.**“*

V původním znění bylo, že nepřevyšuje tři roky. Tímto byl rozšířen počet trestných činů, na které se tento odstavec vztahuje, a který stanovuje, že trest nepodmíněného odnětí svobody (výkon trestu ve věznici) má být u těchto trestných činů použit spíše jako trest mimořádný a to s ohledem na osobu pachatele. Mají se tedy spíše využívat ostatní, mírnější druhy trestů. Důležitější, z hlediska této práce, je ale hlavně celá druhá věta, která byla vložena do tohoto odstavce, a která se týká přímo ZPV.

Tato druhá věta s ještě větším důrazem, než věta první, vyžaduje, aby uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody bylo mimořádným trestem s ohledem na ochranu společnosti a nápravu osoby. Ve větě první je tohoto užito v souvislosti s tím, aby pachatel vedl řádný život. Tato druhá věta klade větší důraz na ochranu společnosti a nápravu osoby, kterou se myslí to, aby bylo výživné řádně hrazeno nebo zaopatřování poskytováno. Cílem této legislativní úpravy je, aby v rámci trestního řízení byla maximální snaha o docílení uspokojení oprávněných nároků dítěte, které výkon nepodmíněného odnětí svobody spíše maří.

Další důležitou změnou, kterou tato novelizace přinesla je nové omezení, které je možno uložit za tento TČ, což umožňuje nově vložený paragraf, který byl vložen za § 196, a který zní:

„§ 196a Zvláštní ustanovení o trestání

Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196) může soud

uložit jako přiměřené omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 i přiměřené omezení, aby se zdržel řízení motorových vozidel. Toto přiměřené omezení soud uloží zejména tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována.“

Obdobné omezení je již platné třeba ve Slovenské republice. Toto omezení má přesně vymezeny podmínky, za jakých může být uloženo. Jednou z nich je, že nemůže být uloženo tomu, kdo si řízením vozidla takto vydělává na své živobytí. Cílem tohoto omezení je „znepříjemnit“ pachateli jeho běžný způsob život, a tak jej více vést k tomu, aby si řádně plnil svou vyživovací povinnost. Tato legislativní úprava se promítla i do exekutorského řádu, jak již bylo uvedeno výše, může být vedena exekuce pozastavením řidičského oprávnění.

Je třeba zde zmínit ještě další paragraf, který byl uveden jak ve starém trestním zákoně v § 214, tak nově i v trestním zákoně, kde je v § 197. Jedná se o zánik trestní odpovědnosti za ZPV. Jeho znění je:

„§ 197 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.“

Splněním si povinnosti se myslí uhrazení celého dlužného výživného, které mohl dle svých výdělkových možností v době spáchání uhradit. Výše dlužného výživného dle výdělkových možností se může lišit od toho, které mu bylo určeno předtím v občanskoprávním řízení. Přihlíží se tedy k tomu, že se mohly změnit poměry povinného. Dlužné výživné může za povinného uhradit i jiná osoba, pokud ji o toto povinný požádal a tato osoba s tím souhlasí. Pokud byla oprávněné osobě poskytnuta dávka v hmotné nouzi, tak se dlužné výživné do výše této dávky hradí příslušnému orgánu, který dávku poskytnul, a pokud je dlužné výživné vyšší než poskytnutá dávka, tak se finanční prostředky nad tuto dávku hradí

k rukám oprávněného.⁴⁴

Formulací, že čin neměl trvalé následky, se myslí okolnosti, které již nejdou uhrazením dlužného výživného změnit. Může se jednat o poškození zdraví duševního nebo tělesného, nemožnost se připravit na budoucí zaměstnání, ztráta bydlení apod.⁴⁵

Poslední podmínkou je, že dlužné výživné musí být uhrazeno dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek, tedy než soud rozhodl o vině povinného. Pokud nejsou splněny všechny tyto tři podmínky, tak nemůže být užito tohoto paragrafu o účinné lítosti. Pokud naopak lze tento užít a bude užít, tak je na povinného pohlíženo jako na netrestaného, nemá záznam v trestním rejstříku. Hlavním smyslem tohoto ustanovení je, aby si pachatel plnil svou vyživovací povinnost a uhradil vzniklý nedoplatek.⁴⁶

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1739-1740.

⁴⁵ tamtéž, s. 1740.

⁴⁶ tamtéž, s. 1740.

3 ALTERNATIVNÍ TRESTY

3.1 Trestní justice

Ochranu společnosti před pachateli nebezpečných jednání, které naplňují skutkovou podstatu TČ, a jejich postihování za toto jejich protiprávní jednání, které je vymezeno zákony, zajišťuje stát prostřednictvím svého soudního aparátu, trestní justice. Z hlediska přístupu k tomu, jaké postavení v tomto systému má stát, pachatel, poškozený, jak je nahlíženo na funkci trestů a jejich principy, které by měla plnit, aby byla společnost chráněna před protiprávními činy, se dá trestní justice rozdělit na dva základní přístupy:

- retributivní justice,
- restorativní justice.

Retributivní justice (trestající justice) – je tradiční koncept pohledu na trestní soudnictví, který se zaměřuje spíše na potrestání (represi) pachatele než na obnovení předchozích poměrů, které byly jednáním pachatele narušeny a poškozeny. V tomto pojetí justice je důležitý trest a tímto trestem je odnětí svobody (uvěznění). Toto pojetí justice nevyužívá alternativní tresty a opatření nebo mediaci a probaci. V tomto konceptu je primární obětí stát, kdy pachatel narušil zájem chráněný státem a tento stát jej za toto jeho jednání trestá. Skutečná oběť (poškozený) je do jisté míry přehlížen, má minimální práva v souvislosti s trestním řízením. Je spíše stavěn do roviny svědka, důkazního prostředku, který přispívá k usvědčení pachatele z jeho protiprávního jednání. Poškozený má většinou jen nárok na náhradu vzniklé majetkové újmy a nemá prakticky možnost zasahovat do probíhajícího trestního řízení. Tímto trestním řízením je poškozený spíše stresován právě z toho pohledu, že musí svědčit proti pachateli, a je frustrován z toho, že nahrazení vzniklé újmy není hlavním cílem trestního řízení. Cílem je totiž usvědčení a stanovení výše trestu pro pachatele. Pachatel má obavy z výše trestu, kdy k trestnímu řízení přistupuje se zarputilostí, odmítá přiznat vinu, protože s prokázáním viny pak následně souvisí jeho odsouzení a trest. Nepohlíží na své jednání jako

na jednání, které může následně napravit, tedy odčinit ho tím, že škodu nahradí, ale na toto své jednání pohlíží jako na něco, co se mu nesmí prokázat, protože jinak mu bude vyměřen trest. Pachatel takto vidí v poškozeném spíše příčinu svého trestu, nesoucí s ním. S tímto přístupem nemá potřebu pochopit důsledky svého jednání, mít snahu o odčinění následků (nahrazení škody) a uvědomit si tak amorálnost tohoto jednání, aby se ho v budoucnosti opět nedopustil. Pokud pachateli nebude prokázána vina, není odsouzen, a poškozený se tak nedomůže náhrady vzniklé škody, která mu byla způsobena.⁴⁷

Restorativní justice (obnovující justice) – se zaměřuje spíše na obnovení (z anglického restoration) narušených poměrů než na represii. V tomto pojetí konceptu justice ustupuje zájem na potrestání pachatele do pozadí a je naopak upřednostňováno obnovení předchozích poměrů, které byly jednáním pachatele narušeny a poškozeny. Na rozdíl od retributivního pojetí je snaha o aktivní zapojení oběti a pachatele do průběhu trestního řízení, kdy při využití mediace a alternativních postupů ani nemusí k odsouzení pachatele dojít (pachatel není signován nálepkou odsouzeného a nemá záznam v rejstříku trestů). Jsou zdůrazňována práva poškozeného především na nahrazení vzniklé újmy a to jak majetkové, tak nemajetkové (psychické). Je v mnohem větší míře kladen důraz na určitou satisfakci pro poškozeného. Cílem tohoto pojetí je na straně poškozeného, aby se vyrovnal (smířil) s tím, k čemu došlo a byla mu nahrazena vzniklá újma, na straně pachatele, aby přijal, uvědomil si důsledky svého protiprávního jednání a měl možnost toto své jednání napravit. Pokud dojde k odsouzení pachatele, tak jsou mnohem více využívány alternativní tresty k trestu odnětí svobody. Restorativní justice dále využívá k řešení a k prevenci protiprávních jednání mediaci a probaci (bude blíže vysvětleno v kapitole 3.2).⁴⁸

Rozdíl v přístupu mezi těmito dvěma koncepcemi justice se dá celkem jednoduše vyjádřit následujícími otázkami uvedenými v tabulce:

⁴⁷ SOTOLÁŘ, Alexander, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 3-8.

⁴⁸ tamtéž, s. 8-15.

Retributivní justice	Restorativní justice
Jak byl porušen zákon? (jakého TČ se pachatel dopustil)	Komu vznikla škoda? (kdo je oběť – poškozený)
Kdo se porušení dopustil? (kdo je pachatel)	Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl? (náprava stavu a nahrazení škody)
Jak má být potrestán? (jaký trest mu bude uložen)	Kdo by měl tyto potřeby saturovat? (kdo je pachatel)

Tato tabulka celkem jasně vystihuje to, co je považováno za důležité, tedy jaké nejhlavnější otázky jsou kladeny v procesu hledání spravedlnosti a uplatňování práva v jednotlivých koncepcích.⁴⁹

Restorativní přístup byl přirozeným důsledkem vývoje trestní justice v moderní době, kdy retributivní model se díky svému pojetí dostal do určité krize (přeplněnost věznic, vysoké náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody, nízká míra výchovného účinku trestu na osobu pachatele). Při výkonu trestu odnětí svobody působí ve věznici na odsouzeného několik faktorů, které následně po jeho propuštění často vedou k další recidivě:

- Vytržení pachatele z jeho přirozeného sociálního prostředí. Výkonem trestu jsou takto sice přerušeny jeho případné kriminální kontakty, které jej vedly k jeho protiprávnímu jednání, ale zároveň dochází i k přetrhání rodinných a pracovních vazeb, což často vede k rozpadu rodiny nebo ztrátě zaměstnání, které sebou následně přináší komplikace při opětovném návratu do běžného života po skončení výkonu trestu.
- Pobyt odsouzeného ve výrazně kriminogenním prostředí. Výkonem trestu, jak bylo uvedeno výše, jsou sice zpřetrhány jeho kriminální kontakty z běžného života, ale ve věznici může navázat kontakty nové. Toto prostředí se pro odsouzeného naopak může stát určitou školou, jak „dobře“, s co možná nejmenšími riziky páchat další TČ.

⁴⁹ KARABEC, Zdeněk, [editor]. 2003. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 21-22.

- Stigmatizuje odsouzeného, který od svého okolí dostává nálepkou kriminálního, což snižuje jeho možnosti na opětovné řádné vedení života, nalezení nové práce.
- Sociální prostředí věznice má v řadě případů neblahý vliv na psychiku pachatele, kdy se jedná o vysoce stresující prostředí (může vést k apatii, citové chladnosti, otrlosti apod.).⁵⁰

Právě ztráta zaměstnání (finančních příjmů), dopad na psychiku odsouzeného včetně jeho stigmatizace je u ZPV velmi závažným faktorem, který se jistě nemalou měrou může podílet na celkem vysoké míře recidivy u tohoto TČ, jak již bylo uvedeno v úvodu této práce. Z tohoto pohledu se právě přístup restorativní justice jeví jako velmi přínosný, při postihování ZPV.

Je třeba podotknout, že z hlediska nejzákladnějších restorativních principů, které stojí na třech základních pilířích:

- újmy a potřeby,
- závazky a povinnosti,
- angažovanost a účast,

kdy nejde jen o samotné potrestání a obnovu pokojného stavu, který byl narušen, ale právě skrz konfrontaci pachatele s důsledky jeho jednání, jeho zapojení do nápravy způsobené škody (angažovanost), která má pak vliv i na to, jak pachatele posuzuje jeho okolí, jsou důležité v tom, aby pachatel pochopil amorálnost svého jednání a v budoucnu se ho vyvaroval.⁵¹

Musím zde ještě zmínit, že v rámci modernizace českého trestního řízení došlo i k tomu, že TČ spáchané mladistvými, tedy osobami, které ještě nedovršily osmnáctého roku věku, jsou řešeny dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zkráceně se používá zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon upravuje trestní řízení, kdy je zde upraven průběh trestního řízení s ohledem na věk těchto osob, od čehož se odvíjejí i možné

⁵⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. Teoretik, s. 19-21.

⁵¹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15-17.

tresty a výchovná opatření ukládaná za spáchané TČ. Jsou zde opatření a tresty, které se ukládají pouze u TČ spáchaných mladistvými.

3.2 Probace a mediace

Své nezastupitelné místo v systému restorativní justice má Probační a mediační služba ČR (dále již uvedeno PMS), která byla založena na základě zákona o probační a mediační službě č. 257/2000 Sb., který vstoupil v účinnost k 1. 1. 2001. Vznik této služby si v podstatě vynutily okolnosti, které souvisely se zaváděním alternativních trestů a opatření do systému trestní justice v ČR, kterými se trestní politika začala pozvolna přibližovat modernějšímu pojetí trestní justice – restorativnímu. Se zavedením trestu obecně prospěšných prací v roce 1996 vyvstala potřeba kontroly odsouzených, při výkonu tohoto trestu. Kontrolu vykonávali soudní úředníci, jejichž místa byla nově zřízena při okresních soudech. Kromě kontroly tohoto výkonu trestu měli na starosti rovněž kontroly u trestů, kde byla uložena zkušební doba. Takto se pomalu začaly formovat základy pro budoucí vznik PMS. Do trestního řízení byly postupně zaváděny další alternativní opatření a tresty, kdy agenda s nimi spojená začala být natolik rozsáhlá, že vyvstala potřeba koncepčnějšího řešení, což nakonec v roce 2001 vyústilo ke vzniku PMS.⁵²

Probační a mediační služba zastává dvě základní funkce, jak již napovídá samotný název této služby a to:

- probace,
- mediace.

Slovo probace má latinský původ a značí ověřování, zkoušení, dohlížení.⁵³ Jaké činnosti v sobě probace zahrnuje z hlediska práce probační a mediační služby nám jasně vystihuje § 2 odst. 1 v zákoně č. 257/2000 Sb., který zní:

„(1) Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále

⁵² ŠTERN, Pavel, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 9-14.

⁵³ tamtéž, s. 71.

jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“

Jak vyplývá z tohoto paragrafu, tak se jedná o výkon dohledu nad odsouzeným a to:

- během výkonu trestu nebo po dobu zkušební doby při podmíněném odnětí svobody, je kontrolováno, zda si řádně plní uložený trest (obecně prospěšné práce, domácí vězení atd.), opatření a omezení (návštěvy psychiatrické léčebny, uhrazení dlužného výživného apod.)
- po výkonu trestu, zda dodržuje podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem (zkráceně bývá tato činnost označována Parole), pomoc při zařazení odsouzeného do běžného života po jeho propuštění z výkonu trestu apod.

Slovo *mediace* má opět latinský původ, který značí prostřední, střední, ale také nestranný, nerozhodný a neurčitý.⁵⁴ Co je *mediace* v rámci PMS nám opět uvozuje paragrafové znění v zákoně č. 257/2000 Sb., a to v § 2 odst. 2, který zní:

„(2) Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediáci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“

V rámci *mediace* tedy dochází k dobrovolnému, osobnímu setkání pachatele s obětí (v případě ZPV je to povinný a oprávněný), případně i se zástupci postižené komunity (rodina, další poškození apod.) a to za přítomnosti kvalifikovaného, nestranného zprostředkovatele – mediátora

⁵⁴ HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada Pub., 2003, s. 50.

(pracovník PMS), který se svým odborným přístupem snaží přítomným pomoci, vést je v navázání dialogu, jehož cílem je obnova narušených právních a společenských vztahů. V rámci tohoto setkání, které může být i opakované, jsou strany vzájemně konfrontovány. Oběť může pachateli sdělit, co jí svým činem způsobil, jaký to mělo vliv na její život apod. Pachatel má takto možnost pochopit důsledky svého jednání a má příležitost se za svůj čin omluvit. V rámci tohoto dialogu se obě strany mohou domluvit na rychlém a pro obě strany přijatelném způsobu náhrady vzniklé škody. Mediace probíhá v přípravné fázi trestního řízení, před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce. V rámci mediace mediátor vypracuje podklady pro konečné rozhodnutí státního zástupce či soudce, kteří můžou využít alternativní řešení trestní věci (blíže rozvedeno v následující kapitole).⁵⁵

Mediace všeobecně je způsob řešení mezilidských konfliktů za účasti nestranného prostředníka – mediátora, který pomáhá s nalezením společného koncenzu zúčastněných stran. Může se jednat o konflikty v rámci rodinných, sousedských vztahů, při konfliktech na pracovišti, ve škole atd. U ZPV dochází k narušení rodinných vazeb a vzniku konfliktů z tohoto plynoucích, které mají svůj základ v rozvodovém řízení. Vzniklými problémy se zabývá rodinná mediaci, která v sobě zahrnuje i rozvodovou mediaci. Mediaci v těchto případech je velmi obtížná, protože pokud již jedna ze stran vyhledala mediátora, tak je to většinou v době, kdy jsou sociální vztahy a vazby narušeny natolik, že je velmi obtížné nebo skoro nemožné, aby obě strany dobrovolně vstoupily do procesu mediace. Proto mediaci prováděná již v samotném průběhu rozvodového řízení nebo i před ním, může v řadě případů přispět k prevenci negativních sociálních jevů spojených s rozvodem. Jedním z těchto negativních jevů je právě i neplacení výživného.⁵⁶

Možnost využít mediaci při řešení konfliktů umožnil zákon o mediaci

⁵⁵ ŠTERN, Pavel, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 39-42, 52-54

⁵⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediaci: způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha: Grada Pub., 2003), s. 135-142.

č. 202/2012 Sb., který tak ukotvil mediaci legislativně v právním systému ČR. V rámci tohoto zákona došlo ke změně několika zákonů. Jedním z nich je i občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., kde došlo k vložení § 100 odst. 3 občanského soudního řádu, zákon č. 99/1963 Sb., který zní:

„(2) Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen „mediátor“) v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pokud se účastníci bez zbytečného odkladu nedohodnou na osobě mediátora, vybere jej ze seznamu vedeného ministerstvem předseda senátu. Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje. První setkání nelze nařídít po dobu platnosti předběžného opatření podle § 76b.“ (§ 76b se týká ochrany proti domácímu násilí)

Jak bylo uvedeno výše, mediace je dobrovolný způsob řešení konfliktů, kdy ale dle tohoto odstavce může soudce mediaci účastníkům soudního řízení přímo nařídít. Zákonodárce tedy pamatuje na to, že při řízeních je mnohokrát právě dobrovolná spolupráce jednou ze stran nebo všemi stranami odmítána. Na možnost řešení konfliktů smírným způsobem je v tomto zákoně dále pamatováno v § 99 odst. 1, kde je uvedeno,

že předseda senátu může účastníky upozornit: *„na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách.“* Dále v § 100 odst. 1, kde je uvedeno, že má soud usilovat především o to, aby byl spor vyřešen smírně. Obdobně je to i v odst. 2 stejného paragrafu, který zní: *„V řízení o rozvod vede soud manžele k odstranění příčin rozvratu a usiluje o jejich smíření.“* Jedná se o paragraf, který byl vložen v nedávné době a jehož snahou je zachování rodiny, tedy aby k rozvodu vůbec nedošlo. Smírčí řízení v tomto zákoně upravuje § 67-69 stejného zákona.

3.3 Alternativy řešení trestních věcí

Alternativa v řešení trestních věcí je chápána jako něco jiného, vybočujícího z běžného standardu. V době uvádění těchto alternativ

do praxe bylo standardem řešení trestních věcí, které bylo typické pro retributivní (trestající) justice, uložení trestu odnětí svobody a s ním spojené probíhající trestní řízení.⁵⁷

Alternativy se dělí na:

- procesně právní – alternativy k trestnímu právu (odklony v trestním řízení),
- hmotně právní – alternativy v trestním právu (alternativy k potrestání a alternativní tresty),
- alternativní postupy – mediaci.⁵⁸

3.3.1 Procesně právní alternativy

Upraveno v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále již uvedeno TR), ve znění pozdějších předpisů. V nejobecnějším slova smyslu se jedná o řešení trestných činů, které urychlují trestní řízení, tedy že projednávání vybočí, odkloní se od standardního způsobu vedení trestního řízení (proto bývají tyto alternativy rovněž nazývány odklony v trestním řízení). Patří sem alternativy, které probíhají v rámci trestního řízení, kdy je prokazována vina pachatele, tedy před uznáním jeho viny a vynesením rozsudku (kromě trestního příkazu a dohody o vině a trestu, viz níže). Jedná se o postupy, díky kterým je trestní řízení úplně zastaveno nebo je zkráceno, oproti obvyklému postupu.⁵⁹

Patří sem:

- dohoda o vině a trestu (upravuje § 175a-175b TR),
- podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (upravuje § 179g-179h TR),
- podmíněné zastavení trestného stíhání (upravuje § 307-308 TR),
- narovnání (upravuje § 309-314 TR),
- trestní příkaz (upravuje § 314e-314g TR).

⁵⁷ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 89.

⁵⁸ SOTOLÁŘ, Alexander, František PŮRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi: praktická příručka s judikaturou a vzory*. Praha: C.H. Beck, 2000, s. 15-17.

⁵⁹ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 89-90.

Tyto postupy ukončí trestní řízení (kromě trestního příkazu a dohody o vině a trestu) za dodržení podmínek uvedených v zákoně. Přihlíží se k osobě pachatele (zda vedl předtím řádný život apod.). Mezi podmínky patří především přiznání viny a nahrazení vzniklé škody. Tyto postupy se od sebe liší tím, kdo může trestní řízení zastavit (státní zástupce, soudce), tím jak má být škoda nahrazena (zda stačí dohoda o jejím uhrazení nebo musí být škoda uhrazena), kdo musí s daným postupem souhlasit (podezřelý nebo poškozený), a dalšími specifiky, která zde nebudu blíže popisovat, protože tyto alternativní postupy nejsou u ZPV prakticky využívány a to vzhledem k § 197 TZ – zvláštní ustanovení o účinné lítosti. Jak bylo uvedeno výše, tak v případě, že pachatel ZPV uhradí škodu, zaniká trestnost tohoto trestného činu (již blíže vysvětleno v kapitole 2.3).

Dohoda o vině a trestu a trestního příkaz nejsou typickými procesně právními alternativami, protože neukončují trestní řízení, ale pouze zrychlují obvyklý průběh řízení, na jehož konci je pachatel odsouzen, je mu tedy uložen trest, je uznán vinným, má záznam v rejstříku trestů. Ve všech ostatních případech, kromě těchto dvou alternativ, je na pachatele pohlíženo jako na netrestaného, nemá tedy záznam v rejstříku trestů. Hlavním smyslem těchto odklonů je, aby se poškozený domohl náhrady škody, předešlo se vleklým trestním řízením u méně závažných trestných činů a soudy tak nebyly zbytečně zahlcovány trestními řízeními u méně závažné trestné činnosti.⁶⁰

3.3.2 Hmotně právní alternativy

Hmotně právní alternativy upravuje TZ. Jak již bylo uvedeno výše, hmotně právní alternativy jsou alternativy k potrestání a alternativní tresty.

Alternativy k potrestání (není uložen trest, ale jsou případně uložena opatření nebo omezení):

- upuštění od potrestání (upravuje § 46),
- upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení

⁶⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 60-117.

nebo zabezpečovací detence (upravuje § 47),

- podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (upravuje § 48).

Způsob dohledu, povinnosti pachatele a povinnosti probačního úředníka upravuje § 49-51).

Obdobně jako u procesně právních alternativ se posuzuje osoba pachatele, závažnost jeho protiprávního jednání, zda projevil účinnou snahu po nápravě následků apod. V případě jejich užití je na pachatele pohlíženo jako na netrestaného a vyjma případně uložených ochranných opatření a povinností nenese za své jednání žádný trest. Uplatní se v případě, že vzhledem k osobě pachatele a jeho následnému chování je předpoklad, že již samotný fakt, že byl pachatel odhalen, šetřen a jeho jednání bylo označeno za protiprávní (výrok o vině), postačí k tomu, že si pachatel uvědomuje amorálnost svého jednání a v budoucnosti se jej již nedopustí. Jednotlivé rozdíly mezi těmito alternativami napovídá jejich samotný název.⁶¹

Při užití první alternativy nejsou pachateli, na rozdíl od zbylých dvou, uloženy prakticky žádná opatření nebo povinnosti, kterými by se měl řídit a dodržovat je (vyjma třeba uhrazení škody). V druhé alternativě má pachatel uloženo ochranné léčení a detenci (návštěvy psychiatra, umístění v psychiatrické léčebně apod.). Je aplikováno u pachatelů, kteří v době spáchání trpěli duševní poruchou, zmenšenou přičetností, ale tuto si nepřivodily užitím alkoholu, či drog. Ve třetí alternativě je pachateli uložena zkušební doba. Během této doby musí spolupracovat s probačním úředníkem, který na něj dohlíží, kontroluje, zda vede řádný život. Mohou mu být uložena i další omezení a povinnosti. Z hlediska této práce je zde nutné uvést povinnost v § 48 odst. 4 písm. i) TZ, který zní: „*uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku.*“ S tímto souvisí již výše uvedený § 196a Zvláštní ustanovení o trestání, které se týká zdržení se řízení motorových vozidel (uvedeno v kapitole 2.3), což může být jedno z omezení. Pokud se odsouzený ve stanovené době neosvědčí, je mu uložen trest. V rámci

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 543-544.

trestního řízení je spíše snaha o využívání procesně právních alternativ.⁶²

„Alternativní tresty jsou všechny tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody, které je možno uložit samostatně (tedy aniž by současně musel být uložen nepodmíněný trest odnětí svobody).“⁶³ Z této definice jasně vyplývá, co je alternativní trest. Odsouzený jej nevykonává ve věznici, je tedy alternativou k trestu nepodmíněného odnětí svobody. Tyto tresty je možné ukládat pachatelům TČ, které nejsou natolik závažné, aby bylo nutné ukládat trest odnětí svobody, což nám dovozuje již výše zmíněný § 55 odst. 2 TZ. Výčet všech trestů, které je možno uložit je uveden v § 52 odst. 1 TZ:

- „a) odnětí svobody,*
- b) domácí vězení,*
- c) obecně prospěšné práce,*
- d) propadnutí majetku,*
- e) peněžitý trest,*
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- g) zákaz činnosti,*
- h) zákaz pobytu,*
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,*
- k) ztrátu vojenské hodnosti,*
- l) vyhoštění.“*

Druhy odnětí svobody jsou uvedeny v § 52 odst. 2 TR:

- „a) nepodmíněný trest odnětí svobody,*
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,*
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.“*

a dále ještě § 52 odst. 3:

„Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest (§ 54).“

Trest odnětí svobody (upravuje § 56-59 TZ) je univerzální trest, který je možné uložit za všechny TČ uvedené v TZ. Nepodmíněné odnětí

⁶² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 181-199.

⁶³ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 89.

svobody znamená, že pachatel vykonává trest ve vězení. Podmíněné odnětí znamená, že je pachateli stanovena podmínka, doba, do kdy platí uložený trest a pokud si nesplní podmínky (páchá další TČ), tak dojde k výkonu trestu – nepodmíněnému odnětí svobody. Podmíněné odnětí svobody s dohledem znamená, že kromě dané podmínky je nad pachatelem prováděn probačním pracovníkem dohled (kontrola, usměrnění, podpora a pomoc, aby vedl řádný život). Trest odnětí svobody může být přeměněn v trest domácího vězení (upravuje § 57a).⁶⁴

Domácí vězení (upravuje § 60 TZ) spočívám v tom, že se pachatel ve stanovené době musí zdržovat v místě svého bydliště. S tímto trestem musí pachatel souhlasit, a zaváže se, že bude dodržovat podmínky tohoto trestu. V místě bydliště se musí zdržovat ve dnech pracovního klidu a pracovního volna a v pracovních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin. Doba může být i individuálně upravena dle okolností (např. pachatel pracuje ve směnném provozu). Kontrola, zda se skutečně v dané době zdržuje v místě, je prováděna buď namátkově probačním pracovníkem, nebo pomocí elektronického monitoringu (odsouzený má na sobě připevněn náramek, který monitoruje jeho pohyb a tyto údaje vysílá na kontrolní pracoviště).⁶⁵

V současné době je v ČR prováděna kontrola pouze probačním pracovníkem, což je časově náročné, a projevuje se vyššími náklady spojenými s dopravou pracovníka do místa bydliště odsouzeného a zpět. Zatím proběhl pouze pilotní projekt elektronického monitoringu. V tomto případě došlo k obdobné situaci, jako když byl v dřívější době zaveden alternativní trest obecně prospěšných prací. Vstoupila v platnost nová legislativa,

ale nejsou zajištěny kontrolní mechanismy pro její faktickou realizovatelnost v praxi. Proto není tento trest natolik využíván, obdobně jako kdysi trest obecně prospěšných prací (PMS vznikla až po zavedení

⁶⁴ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, s. 276-278.

⁶⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 308-320.

trestu obecně prospěšných prací).⁶⁶

Obecně prospěšné práce (upravuje § 62-65 TU), jedná se o práce prováděné bezplatně, ve volném čase, které se vykonávají pro veřejný prospěch v rozsahu 50 až 300 hodin a musí být vykonány do dvou let od vyměření trestu. V dřívější právní úpravě se vykonávaly pouze ve prospěch obcí (úklid veřejných prostranství, budov apod.), novelizace umožnila vykonávat tyto práce i pro jiné instituce (zabývající se vzděláváním, kulturou, humanitární, charitativní apod. činnostmi). Dřívější rozsah prací byl od 50 do 400 hodin a musely se vykonat do jednoho roku, došlo tedy ke snížení horní hranice trestu a prodloužení doby, pro jejich vykonání. Novelizací došlo ke zpřísnění v případě, kdy práce nejsou vykonány, nebo pachatel nevede řádný život. Dříve se za 2 dny nevykonaných prací ukládal 1 den trestu odnětí svobody, v dnešní době je tento poměr 1:1. Kromě tohoto trestu se mohou pachateli uložit i další opatření nebo omezení. V případě, že je trest vykonán, tak se na pachatele pohlíží jako na netrestaného.⁶⁷

Ostatní tresty nejsou prakticky vůbec nebo jen v minimální míře u ZPV využívány a to buď z důvodu účelu sledovaného tímto trestem, nebo pro specifičnost daného trestu, který je ukládán jen za některé TČ. Z tohoto důvodu zde ostatní tresty uvedu velmi zhruba. Propadnutí majetku (upravuje § 66 TZ) může být částečné nebo úplné. Je ukládáno v případech, kdy pachatel svou trestnou činností získal nebo chtěl získat majetkový prospěch a to u stanovených TČ. Obdobné je to i u peněžitého trestu (upravuje § 67-69 TZ), jen s tím rozdílem, že pokud není peněžitý trest uhrazen, je určen náhradní trest, odnětí svobody. Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (upravuje § 70-72 TZ) je zpravidla ukládáno na věci, které sloužily k páčání TČ nebo byly jejím prostřednictvím získány.

Zákaz činnosti (upravuje § 73-74 TZ) spočívá v zákazu činnosti, při které nebo prostřednictvím které se pachatel dopouštěl TČ. Může se odvíjet od zastávané funkce (policista přijal úplatek za protislužbu

⁶⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 398-401.

⁶⁷ tamtéž, s. 276-300.

– dopustil se tedy zneužití pravomoci veřejného činitele, která byla spojena s jeho funkcí) nebo může přímo souviset s vykonávanou činností (řidič způsobil dopravní nehodu s následkem smrti). Tento trest ze své povahy nemohl být u ZPV aplikovatelný (není spojen s výkonem nějaká funkce a není zde žádná činnost, kterou by bylo možno zakázat v souvislosti se spácháním tohoto TČ). Pozdější novelizací došlo k určitému posunu v tomto směru a to s ohledem na výše uvedený § 196a Zvláštní ustanovení o trestání (kapitola 2.3), kdy je možno uložit omezení – zdržení se řízení motorových vozidel. Toto omezení ale nelze brát jako trest, je to jen prostředek, jak přimět povinného, aby uhradil dlužné výživné. Omezení musí být ukončeno ve chvíli uhrazení výživného, což jej odlišuje od trestu, který může být ukončen, za zákonem stanovených podmínek (rozdíl je v nárokovatelnosti – musí a může).

Zákaz pobytu (upravuje § 75 TZ) znamená, že odsouzenému je zakázáno se zdržovat na konkrétním místě (město, okres apod.). Jedná se o místo, které souvisí s jeho TČ, páchal ji zde, a proto je mu v místě zakázán pobyt, aby nemohl ve svém jednání dál pokračovat. Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (upravuje § 76-77 TZ) se aplikuje v případech jako je vandalismus, výtržnictví apod., kdy je odsouzenému zakázán vstup na tyto akce. Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání (upravuje § 78 TZ) se aplikuje, pokud je odsouzený jejich držitelem. Tento trest se užívá jen ve spojení s dalšími tresty a má zesílit určité morální odsouzení pachatele (není jich hoden pro amorálnost svého jednání). Ztráta vojenské hodnosti (upravuje § 79 TZ) je v podstatě obdobně aplikována jako u ztráty titulů a vyznamenání (lze jej uložit pouze příslušníkovi ozbrojených sil – vojákovi). Vyhoštění (upravuje § 80 TZ) je uloženo pachateli, který není občanem ČR. Jedná se o určitou dobu zákazu pobytu, kdy cizinci je zakázán pobyt na území ČR.⁶⁸

Tresty se ukládají samostatně, mohou být ukládány kombinovaně, nebo naopak musí být uloženy zároveň s jiným trestem. Uložený trest se

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 837-873

může také proměnit v trest jiný nebo může být zkrácen za zákonem stanovených podmínek. Ukládání trestů a alternativních opatření se aplikuje dle závažnosti protiprávního jednání, s přihlédnutím k osobě pachatele, ke způsobu spáchání, následkům takového jednání, chování pachatele po spáchání apod. Posuzuje se, jaké opatření nebo trest je dostačující pro dosažení účelu (napravení pachatele, nahrazení škody apod.). Diferenciace alternativních opatření, trestů, a rozsah jejich možné výměry u jednotlivých TČ má zohledňovat nebezpečnost takového jednání pro společnost a plní ochrannou funkci společnosti, tedy má odrazovat možného pachatele od toho, aby se takového jednání dopustil. V případě že se protiprávního jednání dopustí, tak mají alternativní postupy sloužit k určité motivaci pachatele, aby se snažil o nápravu svého protiprávního jednání a docílil nižšího nebo žádného trestu za své protiprávní jednání.

Alternativní postupy se uplatňují hlavně u méně závažné trestné činnosti, kde je větší předpoklad napravení pachatele a jeho spolupráce v rámci trestního řízení při možné aplikaci alternativních postupů. Jak již bylo uvedeno výše, účelem alternativních postupů je, aby pachatel pochopil amorálnost svého protiprávního jednání, napravit vzniklé následky takového jednání, a aby se v budoucnosti obdobného jednání opět nedopustil. Od recidivy má pachatele odrazovat i to, že pokud se jí dopustí, tak by mu měl být uložen vyšší trest, než jaký by mohl dostat při prvotním spáchání, na což zákon rovněž pamatuje ve svých paragrafových zněních (např. § 62 odst. 2 TZ, ve kterém je uvedeno, že trest obecně prospěšných prací nebude uložen, pokud v posledních třech letech došlo k přeměně tohoto trestu na trest odnětí svobody nebo § 196 odst. 3 písm. b), který přísněji postihoval recidivu u ZPV, a který byl pozdější novelizací bohužel zrušen).

3.4 Zanedbání povinné výživy ve statistikách

Tabulky uváděné v této kapitole vychází z oficiálních ročenek PČR, státních zastupitelství, soudů a Vězeňské služby ČR. Vypovídací hodnota dat uvedených v těchto ročenkách je mírně zkreslená, protože vyšetřování některých TČ, jejichž trestní řízení může trvat déle než rok nebo došlo

k jejich spáchání na konci roku a část úkonů v nich provedených je pak vykázána až rok následující. Trestní řízení, tedy stíhání pachatelů může být navíc přerušeno (např. nelze pro nepřítomnost pachatele věc náležitě objasnit – pachatel je na útěku) nebo podmíněně zastaveno, kdy v případě pozbytí důvodu přerušení nebo porušení podmínky zastavení následně trestní řízení pokračuje.

Tabulka č. 1 uvádí celkový počet všech spáchaných TČ oznámených na PČR, celkový počet oznámení ZPV a její vzájemnou četnost (podíl vyjádřený v procentech) k počtu všech oznámených TČ. Dále uvádí počet recidivistů, kteří se dopustili ZPV a relativní četnost recidivistů ve vztahu k počtu oznámených ZPV. Rovněž uvádí počet zastíhaných osob za ZPV, počet zastíhaných recidivistů a jejich četnost k počtu zastíhaných osob. Jedná se o údaje vykázané PČR.

Tabulka č. 1⁶⁹

Rok	Celk. počet všech ozn. TČ	Celk. počet ozn. ZPV	Podíl ZPV na celk. počtu TČ	Z toho recid.	Podíl recid. na ZPV	Počet stíh. pro ZPV	Z toho recid.	Podíl stíh. recid.
2000	391469	12 055	3,08%	5 242	43,48%	10 565	4 474	42,35%
2001	358577	11 419	3,18%	5 474	47,94%	9 990	4 593	45,98%
2002	372341	12 558	3,37%	6 712	53,45%	11 256	5 871	52,16%
2003	357740	12 671	3,54%	7 242	57,15%	11 437	6 398	55,94%
2004	351629	13 094	3,72%	7 872	60,12%	11 775	6 920	58,77%
2005	344060	12 351	3,59%	7 499	60,72%	11 162	6 653	59,60%
2006	336446	11 571	3,44%	7 187	62,11%	10 397	6 356	61,13%
2007	357391	10 253	2,87%	6 320	61,64%	9 164	5 528	60,32%
2008	343799	10 118	2,94%	5 852	57,84%	9 183	5 224	56,89%
2009	332829	11 987	3,60%	6 726	56,11%	10 922	6 042	55,32%
2010	313387	14 662	4,68%	8 496	57,95%	13 367	7 576	56,68%
2011	317177	15 301	4,82%	9 140	59,73%	13 786	8 040	58,32%
2012	304528	14 209	4,67%	8 908	62,69%	12 800	7 894	61,67%

Z uvedené tabulky je patrné, že postupně stále klesá počet všech spáchaných TČ (druhý sloupec tabulky), ale počet ZPV má s drobnými

⁶⁹ čerpáno z: autor neuveden. *Kriminalita* [online]. Policie České republiky, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

výkyvy opačný trend (druhý a třetí sloupec tabulky). Stoupá z původní relativní četnosti (podílu na všech TČ) 3,08 % v roce 2000 na 4,67 % v roce 2012. Dále je z této tabulky patrné, že postupně roste také podíl recidivistů na páchání tohoto TČ a to jak u celkového počtu ZPV, tak i u počtu stíhaných skutků. Nárůst od roku 2000 do roku 2012 je skoro 20 %, jak je patrné z dat ve sloupci šest a devět.

Tabulka č. 2 vychází ze stejných údajů, jako tabulka č. 1, s tím rozdílem, že uvádí celkový počet oznámených TČ po odečtení ZPV a je zde uveden i celkový počet oznámených ZPV. Dále tabulka uvádí celkový počet všech stíhaných osob po odečtení ZPV a celkový počet stíhaných osob za ZPV. Následně pak uvádí relativní četnost stíhaných za všechny TČ kromě ZPV a počet stíhaných za ZPV.

Tabulka č. 2

Rok	Celk. počet všech ozn. TČ bez ZPV	Celk. počet ozn. ZPV	Počet všech stíh. bez ZPV	Počet stíh. pro ZPV	Podíl stíh. za všechny TČ bez ZPV	Podíl stíhaných za ZPV
2000	379 414	12 055	119 669	10 565	31,54%	87,64%
2001	347 158	11 419	117 866	9 990	33,95%	87,49%
2002	359 783	12 558	112 708	11 256	31,33%	89,63%
2003	345 069	12 671	109 956	11 437	31,86%	90,26%
2004	338 535	13 094	109 756	11 775	32,42%	89,93%
2005	331 709	12 351	110 349	11 162	33,27%	90,37%
2006	324 875	11 571	112 356	10 397	34,58%	89,85%
2007	347 138	10 253	118 554	9 164	34,15%	89,38%
2008	333 681	10 118	112 870	9 183	33,83%	90,76%
2009	320 842	11 987	112 312	10 922	35,01%	91,12%
2010	298 725	14 662	99 110	13 367	33,18%	91,17%
2011	301 876	15 301	101 189	13 786	33,52%	90,10%
2012	290 319	14 209	100 224	12 800	34,52%	90,08%

Z této tabulky je patrné, že osoby dopouštějící se ZPV mají mnohem vyšší pravděpodobnost, že budou zastíhány, na rozdíl od ostatní trestné činnosti. Jak data dokládají, tak tato pravděpodobnost se s mírnými výkyvy každým rokem zvyšuje. V roce 2000 činila 87,67 % a v roce 2012 je to již 90,08 %.

Tabulka č. 3 uvádí celkové počty všech zastíhaných TČ, počty ZPV a

počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob vykázaných státními zastupitelstvími a soudy. Dále uvádí vzájemnou četnost pachatelů ZPV na celkovém počtu TČ stíhaných státními zastupitelstvími. Rovněž uvádí procentuální vyjádření pravděpodobnosti, že osoba bude za ZPV stíhána, obžalována a odsouzena.

Tabulka č. 3⁷⁰

Rok	Celk. počet TČ	Počet ZPV	Počet stíh. osob	Počet obžal. osob	Počet ods. osob	Podíl ZPV	Pravd. stíh. osoby	Pravd. obžal. osoby	Pravd. odsouz. osoby
2000	191021	12005	10584	8748	5894	6,28%	88,16%	72,87%	49,10%
2001	186307	11494	10000	8304	5380	6,17%	87,00%	72,25%	46,81%
2002	200333	14500	10431	9101	6296	7,24%	71,94%	62,77%	43,42%
2003	175978	12974	11080	9820	6854	7,37%	85,40%	75,69%	52,83%
2004	166615	13182	11295	10145	7512	7,91%	85,69%	76,96%	56,99%
2005	154139	12391	10584	9603	7174	8,04%	85,42%	77,50%	57,90%
2006	154529	11750	9957	9054	7120	7,60%	84,74%	77,06%	60,60%
2007	163090	10083	8519	7615	6066	6,18%	84,49%	75,52%	60,16%
2008	169601	10234	8747	7853	6081	6,03%	85,47%	76,73%	59,42%
2009	170453	11871	6877	6251	6993	6,96%	57,93%	52,66%	58,91%
2010	148954	2689	1765	1531	6073	1,81%	65,64%	56,94%	225,85%
2011	122626	14314	8597	8017	9218	11,67%	60,06%	56,01%	64,40%
2012	119950	13857	6445	5977	9132	11,55%	46,51%	43,13%	65,90%

V této tabulce je v roce 2010 uveden velmi nízký počet ZPV. Jedná se pravděpodobně o chybu ve statistických datech uvedených v ročenkách, což dokládá i počet obžalovaných a odsouzených, který je vyšší, než počet oznámených TČ zanedbání povinné výživy. Nejmarkantněji je toto patrné u pravděpodobnosti odsouzení osoby. V roce 2011 a 2012 je pro změnu nižší počet stíhaných a obžalovaných, než odsouzených osob.

Tabulka č. 4 uvádí počty ZPV, u kterých byly využity různé způsoby odložení a alternativních postupů, a to odložení dle § 159 TŘ (provádí policejní orgán v případě neprokázání, při využití účinné lítosti, když pachatel uhradí výživné atd.), zastavení trestního stíhání dle § 172a TŘ

⁷⁰ čerpáno z: autor neuveden. *Statistika a výkaznictví* [online]. InfoData, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

(provádí státní zástupce, obdobné jako u odložení policejním orgánem), podmíněčného zastavení trestního stíhání, přerušení trestního stíhání dle § 173/1a,d TŘ, odložení dle § 179c TŘ, využití zkráceného přípravného řízení a z něho plynoucího návrhu na potrestání, které aplikovala PČR a státní zastupitelství u ZPV. Poslední tři údaje uvedené v tabulce začaly být aplikovány od roku 2002 s novelizací TŘ, která zavedla zkrácené přípravné řízení.

Tabulka č. 4⁷¹

Rok	Odlož. dle § 159 TŘ	Trest. stíhání zastav.dle § 172a TŘ	Podm. zastav.	Stíh. přeruš. dle § 173 TŘ	Odlož. dle § 179 TŘ	Zkrác. příp. řízení	Návrh na potr.
2000	357	3000	11	600	–	–	–
2001	388	2898	10	432	–	–	–
2002	221	1177	44	153	8	435	427
2003	232	1118	26	141	6	348	342
2004	260	1059	32	97	3	271	268
2005	249	908	16	86	4	321	317
2006	233	841	18	66	3	406	403
2007	313	853	19	51	0	269	269
2008	318	847	18	47	1	238	237
2009	288	593	11	33	9	3730	3718
2010	198	225	6	9	4	504	498
2011	192	556	5	24	10	4453	4442
2012	223	452	5	16	27	6088	6060

Tabulka č. 5 uvádí, kolik bylo odsouzeno osob a počty jednotlivých uložených trestů: nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněný trest odnětí svobody, peněžitý trest, domácí vězení, obecně prospěšné práce a jiný trest. Nikde jsem nenašel vysvětlení, co je jiný trest, jaký trest je do této vykazované položky započítáván, abych mohl tuto skutečnost v práci vysvětlit. Pravděpodobně se jedná o nějaká špatně vykázaná data, která autoři ročenek nebyli schopni přesně zařadit. Tabulka dále uvádí počty trestních opatření a počty skutků, kde bylo upuštěno od potrestání, pachatel

⁷¹ čerpáno z: autor neuveden. *Statistika a výkaznictví* [online]. InfoData, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

byl zproštěn nebo bylo trestní stíhání zastaveno. Trest domácího vězení začal být aplikován s novým TZ, který jej zavedl v roce 2010. Trestní opatření jsou uváděna v ročenkách od roku 2004, a souvisí se zkráceným přípravným řízením, které začalo být aplikováno v roce 2002. V tabulce jsou hodnoty vykázané soudy v ročenkách.

Tabulka č. 5⁷²

Rok	Ods. osob	Počet odsouz. recid.	Nepodm. trest	Podm. trest	Peněž. trest	Dom. vězení	Obec. prosp. práce	Jiný trest	Trest. opatř.	Upušt. od potr.	Zprošt.	Zastav.
2000	5894	1059	1136	4143	1	–	516	0	–	98	1570	412
2001	5380	1015	1000	3663	3	–	598	0	–	116	1535	426
2002	6296	1023	727	4318	1	–	1103	0	–	147	1596	484
2003	6854	1154	810	4618	2	–	1275	1	–	148	1543	517
2004	7512	1274	919	5095	0	–	1341	0	0	157	1810	585
2005	7174	1256	946	4777	0	–	1297	1	1	152	1586	598
2006	7120	1026	998	4712	2	–	1256	1	0	151	1699	621
2007	6066	758	914	4045	0	–	975	0	0	129	1428	523
2008	6081	724	918	4099	1	–	931	0	0	128	1338	511
2009	6993	763	1021	4773	1	–	1081	0	1	116	1264	463
2010	6073	372	805	2812	1	1	521	–	1	88	853	294
2011	9218	686	1158	6687	0	22	891	–	0	48	1638	528
2012	9132	702	1096	6598	3	59	1303	–	6	69	1749	576

⁷² čerpáno z: autor neuveden. *Statistika a výkaznictví* [online]. InfoData, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

V této tabulce opět nejsou přesná data v roce 2010. Je zde uveden velmi nízký počet podmíněně uložených trestů, což početně vůbec neodpovídá celkovému počtu odsouzených a jednotlivým trestům.

Tabulka č. 6 uvádí obdobná data jako tabulka č. 5, kdy jsou zde uvedeny pouze jednotlivé uložené tresty, které jsou vyjádřeny relativní četností k počtu odsouzených.

Tabulka č. 6

Rok	Ods. Osob	Nepodm. Trest	Podm. trest	Peněžitý trest	Domácí vězení	Obecně prospěšné práce	Jiný trest
2000	5894	19,27%	70,29%	0,02%	–	8,75%	0,00%
2001	5380	18,59%	68,09%	0,06%	–	11,12%	0,00%
2002	6296	11,55%	68,58%	0,02%	–	17,52%	0,00%
2003	6854	11,82%	67,38%	0,03%	–	18,60%	0,01%
2004	7512	12,23%	67,82%	0,00%	–	17,85%	0,00%
2005	7174	13,19%	66,59%	0,00%	–	18,08%	0,01%
2006	7120	14,02%	66,18%	0,03%	–	17,64%	0,01%
2007	6066	15,07%	66,68%	0,00%	–	16,07%	0,00%
2008	6081	15,10%	67,41%	0,02%	–	15,31%	0,00%
2009	6993	14,60%	68,25%	0,01%	–	15,46%	0,00%
2010	6073	13,26%	46,30%	0,02%	0,02%	8,58%	–
2011	9218	12,56%	72,54%	0,00%	0,24%	9,67%	–
2012	9132	12,00%	72,25%	0,03%	0,65%	14,27%	–

Tabulka č. 7 uvádí celkové počty odsouzených vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody ve vězeních, počet odsouzených za ZPV vykonávajících si nepodmíněný trest odnětí svobody ve vězeních a procentuální podíl odsouzených za ZPV na celkovém počtu odsouzených vykonávajících si nepodmíněný trest odnětí svobody ve vězeních.

V oficiálních ročenkách Vězeňské služby ČR jsou počty vězňů vykonávajících si nepodmíněný trest odnětí svobody za ZPV uvedeny pouze do roku 2005. Byla zaslána žádost dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím na Generální ředitelství Vězeňské služby ČR o zaslání těchto údajů za další roky. Tato žádost byla zamítnuta, a proto

nemohly být údaje doplněny. Lze jen sledovat, že v dalších letech dochází k celkovému nárůstu odsouzených ve věznicích z původních 15 571 v roce 2000 na 20 429 v roce 2012.

Tabulka č. 7⁷³

Rok	Počet odsouzených celkem	Počet odsouzených za ZPV	Podíl odsouzených za ZPV
2000	15571	1559	10,01%
2001	14737	1504	10,21%
2002	12829	2865	22,33%
2003	13868	3196	23,05%
2004	15074	1548	10,27%
2005	16077	1734	10,79%
2006	16179	–	–
2007	16647	–	–
2008	18100	–	–
2009	19374	–	–
2010	19449	–	–
2011	20541	–	–
2012	20429	–	–

3.5 Souhrn teoretické části

V teoretické části bakalářské práce jsem přiblížil problematiku výživného, jeho společenské souvislosti a jakou funkci plní v rodině, při vývoji dítěte. Bylo uvedeno, kdo všechno má nárok na výživné, kdy toto právo vzniká a zaniká, a jak se výše výživného určuje. Dále jak se dá právní cestou domoci oprávněných nároků na výživné v občanskoprávní rovině a jaká je podpora ze strany státu, když se rodič dítěte dostane do finančních problémů, protože výživné není řádně hrazeno.

Byl vysvětlen pojem trestného činu všeobecně a následně bylo rozvedeno paragrafové znění ZPV v současném znění, jaké změny v jeho

⁷³ čerpáno z autor neuveden. *Statistické ročenky* [online]. Vězeňská služba České republiky, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.

znění nastaly v posledních letech. Byly uvedeny i další paragrafy, související se ZPV.

V další kapitole byl přiblížen pohled na trestní justici a způsoby vymáhání práva, respektive celkový přístup k trestní politice a vývoj trestní politiky v posledních letech v ČR. Postupný vývoj od retributivního modelu chápání trestní politiky k restorativnímu modelu. Tento vývoj se nedotýkal jen samotného výkonu trestů, ale i alternativních opatření a postupů, která byla postupně zaváděna v rámci trestního řízení do praxe. Bylo poukázáno na nezastupitelné místo Probační a mediační služby v rámci restorativního modelu trestní justice. Stejně tak i na možný přínos mediace nejen u ZPV jako takového, ale i v rámci samotného rozvodového řízení.

Bylo uvedeno několik statistik z ročenek PČR, státních zastupitelství, soudů a Vězeňské služby ČR, které vypovídají o tom, jak závažným problémem je tento trestný čin, nakolik se podílí na celkovém počtu všech trestných činů. Kolik pachatelů tohoto TČ je stíháno, obžalováno a odsouzeno. Jaké alternativní opatření a tresty jsou ukládány a nakolik se pachatelé tohoto TČ podílí na obsazenosti českých věznic.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 ROZBOR LEGISLATIVY ČESKÉ REPUBLIKY

4.1 Legislativa v občanskoprávní rovině

Výživné je nezadatelným právem dítěte, které vzniká okamžikem jeho narození, jak bylo uvedeno v kapitole 1.4. Tohoto práva se rodič nemůže zříci právě proto, že je oprávněným nárokem dítěte, nikoliv rodiče, jak bylo uvedeno v kapitole 1.5. Rodina je pod ochranou státu, zvláště děti a mladiství, kdy tato ochrana je zakotvena přímo v ústavním zákoně č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod, jak bylo uvedeno v kapitole 1.2. Tuto rovnost v právech zaručuje přímo ústavní zákon ve svém čl. 1, kde je uvedeno, že lidé jsou si ve svých právech rovni, což je zaručeno všem bez jakéhokoliv rozdílu, jak uvedeno v čl. 3.

Rovnost v právech bohužel není ve všech směrech u výživného dodržena a to v rovině sociálního postavení dítěte. Jak bylo uvedeno v kapitole 1.5, je právní úprava poměrů nezletilých dětí po rozvodu, tedy i určení výživného, jedním z povinných předpokladů, aby mohlo být manželství soudem rozvedeno. Zákon tedy pamatuje na to, aby bylo výživné dítěte zajištěno v případě rozchodu – rozvodu partnerů. Zákon ale na toto právo dítěte nijak nepamatuje v případech, když partneři spolu neuzavřeli manželství, ale pouze spolu žili, vedli společnou domácnost a pak se rozešli. Přitom vzrůstá počet nesezdaných partnerských svazků, jak bylo uvedeno v kapitole 1.1. Výživné je následně řešeno až v případě, že není hrazeno. Dochází tak k časovým průtahům, než bude výživné stanoveno, případně vůbec určen samotný rodič, který třeba ani nebyl v rodném listu uveden. Toto staví dítě počaté v nemanželském svazku do právně nevýhodnějšího postavení, než dítě počaté v manželském svazku.

Další nerovnost v právech je při určování výše výživného. Jak bylo uvedeno v kapitole 1.5, není žádným právním předpisem stanoveno rozpětí určující možnou výši uložení výživného. Nejsou ani stanoveny minimální výše výživného, kterými by se soudci museli řídit, a které by oprávněným

zaručovaly aspoň základní pokrytí nákladů na výchovu dítěte s přihlédnutím k jeho věku, zdravotnímu stavu apod. Určení výše výživného je čistě na subjektivním uvážení jednotlivého soudce a může se tak velice lišit soud od soudu, i když výchozí podmínky oprávněného jsou stejné nebo podobné. Ve stejné kapitole bylo zmíněno, že pomyslnou první vlaštovkou změny, byl v roce 2010 metodický materiál – tabulky pro výpočet výživného, které jsou pouze ale jen orientační a pro soudce nezávazné. Od té doby nedošlo k žádné legislativní úpravě, která by jasně, taxativně určovala výši možného výživného.

V praxi se naráží na skutečnost, že se velmi obtížně dokazuje výše příjmů povinného (s přihlédnutím k fungování šedé ekonomiky, kdy část výplaty je vyplácena na ruku, nemluvě o práci na černo). V případě, že si povinný nežije nápadně nad úroveň, kterou by mu umožňovaly jeho oficiálně přiznané příjmy, tak je výše příjmů povinného prakticky nezjistitelná i na základě znaleckého posudku. Toto by opět mohlo částečně vyřešit, kdyby byla určena minimální výše výživného.

Při psaní této bakalářské práce jsem byl překvapen rozsahem toho, komu všemu vzniká nárok na výživné (děti, rodiče, ostatní příbuzní atd.). Proto je určitě velmi přínosné ustanovení § 96 odst. 2 ZOR, které uvádí, že výživné nemá být v rozporu s dobrými mravy, jak bylo uvedeno v kapitole 1.5, což by mělo zaručit, aby případně nedocházelo ke „zneužití“ výživného, které by někdo mohl po někom požadovat. Bylo by asi zajímavé, rozebrat tuto problematiku z hlediska nového Občanského zákoníku, platného od roku 2014

V kapitole 1.6 jsem uvedl dávky, na které má případně nárok rodič, kterému není výživné řádně placeno. Jako problematické vidím to, že správní orgán má 30 + 30 dnů na rozhodnutí o přiznání dávky. Není povinnost o tomto rozhodnout okamžitě nebo není žádná okamžitá dávka pro tento případ. Neuhrazením výživného se oprávněný v řadě případů dostává do obtížné finanční situace. Jaké problémy může takový neočekávaný výpadek příjmu mít, nám celkem jasně ilustrovaly události z konce roku 2013. Z důvodu problémů s počítačovými systémy Úřadů

práce došlo ke zpoždění plateb dávek a spousta lidí se takto dostala do velmi zoufalé situace. Tíživá situace nastává prakticky okamžitě, jakmile nedojde k uhrazení výživného. Nejde se na ni nijak připravit (vynechám-li možné úspory, kdy v dnešní době řada domácností nemá natolik vysoké příjmy, aby si mohla úspory vytvořit, na hranici chudoby žije skoro 10 % obyvatel⁷⁴). Oprávněný se takto může velmi lehce dostat do dluhové pasti.

Vymáhání pohledávek na výživném občanskoprávní cestou je v zákoně zajištěno celkem širokou paletou opatření, která se v poslední době rozšířila o tolik diskutované pozastavení řídičského oprávnění, jak bylo uvedeno v kapitole 1.7. Zda je toto přínosné ukáže až delší časový horizont. Prvotní reakce na uplatňování tohoto ustanovení jsou ale zatím pozitivní, a vedly již v řadě případů k uhrazení dlužného výživného.⁷⁵ Bylo by opět zajímavé, zhodnotit toto opatření s odstupem času. Určitě je velmi přínosné, že pohledávky na výživné jsou jednou z upřednostňovaných pohledávek, jak bylo uvedeno ve stejné kapitole. Stejně přínosná je i možnost uložení předběžného opatření, příkazu k placení výživného v nezbytné míře, do konečného rozhodnutí soudu o výživném, při jeho určování.

Jak bylo uvedeno v kapitole 3.2, je mediace způsob řešení konfliktů. Jedním z konfliktů je právě rozvod. Při rozvodovém řízení dochází k narušení sociálních vazeb, které mohou být v řadě případů důvodem k neuhrazení výživného. Mediace může přispět k obnově narušených sociálních vazeb, na což pamatuje § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., který byl citován v uvedené kapitole. V tomto paragrafovém znění je uvedeno, že předseda senátu může nařídit mediaci. Jako problematické vidím právě ono slůvko „může“. Využití mediace je totiž na zvážení soudce.

⁷⁴ VAVROŇ, Jiří. *Hranici chudoby je v Česku příjem pod 9683 korun měsíčně* [Online]. Novinky.cz, 28. 11. 2013, [cit. 30. 11. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.novinky.cz/finance/320531-hranici-chudoby-je-v-cesku-prijem-pod-9683-korun-mesicne.html>.

⁷⁵ POKORNÝ, Jakub, Ivana KARÁSKOVÁ. *První neplatiči alimentů přišli o řidičák. Zákon chválí soudci i matky* [Online]. iDnes.cz, 23. 04. 2013, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/alimenty-a-ridicky-prukaz-ddn-domaci.aspx?c=A130422_215140_domaci_ert.

Toto paragrafové znění je novější, dříve zde nebylo použití mediace zakotveno. Většina nových opatření se do praxe uvádí velmi pomalu. Platí to i v tomto případě, kdy do začátku dubna 2013 nebylo toto oprávnění soudy asi nikde v ČR využito a rovněž ani ministerstvo spravedlnosti nezveřejnilo seznam zapsaných mediátorů (v současné době je již tento seznam zveřejněn).⁷⁶

Při rozboru jsem chtěl využít informací získaných z polostrukturovaných rozhovorů provedených s odborníky, kteří se při výkonu svého zaměstnání setkávají s problematikou výživného v občanskoprávní rovině, tedy jejich přímé zkušenosti z praxe, jak bylo uvedeno v návrhu bakalářské práce. Bohužel se mi nepodařilo nikoho zainteresovat natolik, abych tento záměr mohl realizovat, kdy tito odborníci odmítli spolupráci z důvodu své časové vytíženosti.

4.2 Legislativa v trestně právní rovině

Právní úprava ZPV je v české legislativě celkem pevně ukotvena, s dlouholetou tradicí, pomineme-li novelizace provedené v posledních letech, kdy se znění tohoto TČ nakonec v podstatě vrátilo ke svému původnímu znění (viz. kapitola 2.3). Jak bylo uvedeno v úvodu bakalářské práce, tak neplacení výživného není v řadě států mezi TČ zařazeno. Ze statistických údajů uvedených v kapitole 3.4 se dá učinit závěr, že toto zařazení mezi TČ má v ČR asi své opodstatnění. Jak vyplývá z tabulky č. 3, podíl odsouzených za tento trestný čin byl v roce 2000 na úrovni 49,10 %, což znamená, že 50,90 % poškozených se domohlo uhrazení výživného. Samozřejmě, že tento údaj není zcela přesný, protože v oněch 50,90 % jsou zahrnuta všechna ukončení, tedy třeba i z důvodu úmrtí povinného, nebo že byl pachatel odsouzen za jiný, závažnější TČ a proto bylo jeho stíhání za neplacení výživného zastaveno apod. I přes toto lze konstatovat, že trestní úprava má svůj pozitivní dopad, protože vede neplatiče výživného

⁷⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace* [Online]. Bulletin-advokacie.cz, 06. 08. 2013, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>.

k tomu, aby dlužné výživné hradili.

Důležitou otázkou zůstává, nakolik efektivní je právní úprava ČR ve srovnání s právní úpravou v jiných státech, kde neplacení výživného není TČ. Zda by se obdobného nebo lepšího výsledku nedosáhlo jinými opatřeními. Musela by se srovnat legislativa s ostatními zeměmi a úspěšnost těchto opatření, což by jistě samo o sobě bylo na celou bakalářskou práci na toto téma.

Jak bylo uvedeno výše, česká legislativa umožňuje aplikování široké škály alternativních opatření a trestů. Bohužel ze své vlastní praxe policisty vím, že nová legislativní úprava bývá v řadě případů přijímána problematicky a je s ní spojena řada komplikací. Důvodů tohoto stavu je několik. Určitou roli má dozajisté fakt, že v českém právním systému dochází velmi často k novelizacím a přijímání nových zákonů, které v řadě případů mají velmi spornou kvalitu a jsou občas novelizovány ještě dříve, než vstoupí v účinnost jejich platnost. Tento stav vede k určité nelibosti a nedůvěře, možná až odporu k novým právním úpravám, což jistě přispívá k tomu, že nové věci nejsou dostatečně rychle aplikovány v praxi.

Mnohem závažnější problém ale vidím v jiné rovině. Je přijat zákon, novelizace, ale teprve po jejich uvedení v platnost se řeší to, jak mají být aplikovány v praxi, věci se řeší „za pochodu“. Až následně jsou vytvářeny prováděcí předpisy s nimi spojené apod. Je běžnou praxí, že skoro vůbec nejsou prováděna dostatečná školení, jak využívat a aplikovat nové právní úpravy. V rámci praxe je pak postupováno „selským“ rozumem nebo se nová právní úprava raději ani nevyužívá. Před nedávnou dobou mne překvapil kolega, který mi sdělil, že skoro vůbec neví, jak má přesně využívat institut narovnání, co vše je potřebné k tomu, aby mohlo být takto postupováno, a to se jedná o policistu s dlouholetou praxí.

Dalším závažným problémem je fakt, že při přijetí nové právní úpravy nejsou často vůbec zabezpečeny materiální prostředky pro to, aby mohla být tato právní úprava aplikována v praxi. Zářným příkladem je trest domácího vězení, kdy do dnešní doby není možnost kontrolovat odsouzeného pomocí elektronického monitoringu a musí být toto prováděno osobně pracovníky

PMS. Proběhl pouze pilotní zkušební projekt, jak bylo uvedeno výše. Důsledkem tohoto je, že tento trest není skoro využíván, jak dokládají i data v tabulce č. 5 a 6.

Je veskrze pozitivní, že se česká trestní justice se svými legislativními úpravami přibližuje modernímu pojetí trestní justice. Bohužel je ale smutnou realitou, že její aplikace v praxi je uskutečňována nesystémově a dalo by se říci skoro diletantsky, jak již bylo uvedeno výše. Jsou zaváděny legislativní úpravy, které řeší daný problém okamžitě, ale z hlediska dlouhodobého asi nejsou systémové. Jedním z těchto problémů byla přeplněnost českých věznic. Tento stav vedl k přijetí již zmíněné novelizace (kapitola 2.3), která upravovala hlavně výši a výkon trestů. Již v době svého schvalování byla označována za velmi spornou a veskrze účelovou. Řešila daný problém okamžitě, ale z dlouhodobějšího hlediska může mít negativní dopad. Jedná se o to, že snížením trestních sazeb a obdobnými legislativními úpravami může trestní sankce pozbýt jednu ze svých základních funkcí, ochrannou. Trest již nebude pro pachatele natolik „odstrašující“, aby se nedopouštěl protiprávního jednání. Jedná se třeba o výše uvedené zrušení odstavce týkajícího se přísnějšího trestání recidivy u ZPV. Toto zrušení nevedlo k nějakému markantnímu snížení počtu odsouzených recidivistů, jak dokládají data v tabulce č. 5., kdy je obdobný počet vězněných recidivistů před a po novelizaci.

5 ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY V REGIONU VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ

5.1 Vymezení pojmového aparátu, cíle a metodologie

Jak bylo uvedeno v úvodu, tak hlavním cílem této bakalářské práce je zjištění nakolik, a s jakým efektem – účelností jsou využívány alternativní tresty u trestného činu zanedbání povinné výživy (ZPV) v regionu Valašské Meziříčí. V rámci této práce se regionem Valašské Meziříčí myslí služební obvod obvodního oddělení policie ve Valašském Meziříčí, kde pracuji. Zkoumaným vzorkem budou ZPV, která byla oznámena na tomto oddělení ve stanoveném období.

Součástí služebního obvodu jsou obce: Valašské Meziříčí, Bynina, Krhová, Hrachovec, Podlesí, Jarcová, Poličná, Juřinka, Krhová, Mštnovice, Příluky, Vysoká, Lečná, Jasenice, Perná, Lhotka nad Bečvou, Choryně, Kladeruby, Nemetice, Komárovice, Kelč, Lhota, Babice, Kunovice, Loučka, Podolí, Lázy, Police a Branky.

Trestný čin zanedbání povinné výživy je uveden v § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Z pohledu této práce jde o jednání, při kterém si rodič neplní svou zákonnou vyživovací povinnost vůči svému dítěti.

V přípravné fázi volby tématu bakalářské práce jsem se rozhodoval, jak velký objem dat budu zkoumat. Po prostudování ročenek PČR, státních zastupitelství a soudů jsem dospěl k závěru, že vyhodnocování dat za celou ČR je prakticky, s ohledem na stanovený cíl, nerealizovatelné. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl, že v práci využiji data získaná pouze z určitého regionu ČR a že tímto regionem bude Valašské Meziříčí. Tento region jsem si vybral z několika důvodů. Především jej znám ze svého pracovního působení. Rovněž jsem jej měl možnost poznat během svých praxí v rámci vysokoškolského studia, které jsem vykonával v různých institucích tohoto regionu. Nejdůležitějším důvodem ale bylo, že výchozí data pro vyhodnocení v praktické části práce budou pro mne nejsnázeji dostupná, protože zde pracuji.

Pro dosažení stanového cíle bakalářské práce jsem si vybral z kvantitativní metodologie metodu rozboru dokumentů. Dalším krokem byl výběr délky doby, po kterou budu data zkoumat. Zvolil jsem dobu jednoho kalendářního roku s ohledem na to, že tato doba bývá užívána v ročenkách a statistikách a je jasně ohraničena. Dále bylo třeba zvolit rok, který budu vyhodnocovat. Při výběru zkoumaného časového úseku jsem musel vzít v úvahu dva základní faktory, ovlivňující jeho stanovení.

Prvním faktorem byla snadná přístupnost ke zkoumaným datům. V současné době je spisový materiál (všechny dokumenty týkající se oznámeného případu), veden fyzicky v písemné podobě a elektronicky v elektronickém informačním systému. Písemná podoba spisového materiálu je uložena na příslušném okresním soudu, je tedy pro mne obtížně dostupná. Elektronická podoba spisového materiálu je pro mne dostupnější, protože je v informačním systému, do kterého mám přístup. Abych mohl tato data využít, tak jsem uzavřel s PČR dohodu o výkonu praxe, jejímž předmětem byl výzkum v daném tématu. V současné době je využíván informační systém ETR - Elektronické trestní řízení. Tento systém se využívá od začátku roku 2007. Z tohoto důvodu jsou pro mne dostupná pouze data od tohoto roku. Rok 2007 je tedy spodním mezním rokem, od kterého můžu data zkoumat.

Druhým faktorem bylo to, aby byl dostatečně dlouhý časový úsek, během kterého by mohlo dojít k recidivě u oznámeného ZPV. Horní mezní rok pro získání dat o recidivě jsem stanovil rok 2013 včetně. Koncem tohoto roku bude práce psána a data budou dostupná. Rozpětí těchto stanovených hranic je 7 let. Z těchto 7 let jsem musel odečíst dobu potřebnou pro vedení trestního řízení, odsouzení pachatele a jeho vykonání uloženého trestu. Rozborem dokumentů bylo zjištěno, že tato doba je asi 4 roky. Tuto dobu tvoří první dva roky, během kterých je podáno oznámení a proběhne trestní řízení s odsouzením. Druhé dva roky jsou na vykonání uloženého trestu. Obvyklá doba ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody je ve většině případů do jednoho roku, občas do dvou. U trestu obecně prospěšných prací má odsouzený dva roky na možné vykonání uloženého trestu.

Zbývají tedy tři možné roky pro spáchání recidivy a to roky 2011, 2012 a 2013 v případě, že je ZPV oznámeno v roce 2007. Pokud by byl zkoumán rok 2008, byly by to roky 2012 a 2013, tedy dva roky na možnou recidivu a pokud by to byl rok 2009, tak pouze rok 2013. Rok 2009 jsem vyloučil z důvodu velmi krátké doby pro spáchání recidivy. Zůstaly roky 2007 a 2008. Pro určení zkoumaného roku jsem zvolil metodu prostého náhodného výběru, který byl proveden losem z těchto dvou let. Byl vylosován rok 2007.

Zvoleným kritériem pro posouzení, zda byl uložený trest účelný či nikoliv je to, zda v následujících letech po výkonu trestu nedošlo k opětovnému oznámení ZPV – recidivě nebo v případě trestu podmíněného odnětí svobody k přeměně na nepodmíněný trest odnětí svobody, která nám tímto dokládá, že výživné nebylo opět řádně hrazeno.

Vzhledem ke stanovenému cíli byly vymezeny dvě následující výzkumné otázky:

- 1) Recidivují vykonavatelé alternativních trestů uložených v rámci regionu Valašské Meziříčí méně, než vykonavatelé trestu nepodmíněného odnětí svobody?
- 2) Je skladba uložených trestů v rámci regionu Valašské Meziříčí obdobná jako v rámci celé ČR?

Pro posouzení první výzkumné otázky byly stanoveny dvě proměnné. První proměnnou je nepodmíněný trest odnětí svobody a druhou proměnnou jsou všechny ostatní uložené tresty. Pro posouzení druhé výzkumné otázky byly stanoveny také dvě proměnné. První proměnnou je skladba uložených trestů v rámci regionu Valašské Meziříčí a druhou proměnnou jsou tresty uložené v rámci celé ČR, jak byly uvedeny v teoretické části práce, kapitola 3.4, tabulka č. 5. V obou případech se jedná o tresty, které byly uloženy v rámci regionu Valašské Meziříčí ve vybraném roce 2007.

Získaná data budou následně vyhodnocena a dána do souvislosti s fakty a údaji uvedenými v teoretické části práce a prvních dvou kapitolách praktické části. Teoretická část měla přiblížit celkovou problematiku týkající se neplacení výživného, vysvětlit základní pojmy a legislativu

spojenou s neplacením výživného (celkové shrnutí teoretické části bylo uvedeno v kapitole 3.5). První dvě kapitoly praktické části měly upozornit na hlavní přínosy a negativa legislativy ČR u této problematiky.

5.2 Sběr dat

Jako nevhodnější způsob sběru dat, který by vedl k získání relevantních údajů pro analýzu v praktické části a dosažení stanoveného cíle byl zvolen následující postup:

- 1) Získání dat na obvodním oddělení a to počet všech oznámených TČ a počet ZPV, kolik oznámení týkajících se neplacení výživného bylo odloženo a kolik dále postoupeno na státní zastupitelství.
- 2) Získání dat na okresním soudu a to kolik spisů bylo postoupeno ze státního zastupitelství na soud. Rozdíl mezi počtem oznámených spisů na státní zastupitelství a oznámeními postoupenými na soud je počet oznámení, která byla zastavena státním zastupitelstvím. Dále kolik oznámení bylo zastaveno, přerušeno apod. soudem, kolik bylo odsouzeno, a s jakými tresty byli pachatelé odsouzeni.
- 3) Získání dat na PMS s tím, zda u odsouzených došlo k řádnému placení výživného či nikoliv a zda již v minulosti byli tito odsouzeni za obdobný TČ, tedy že oznámení v roce 2007 již bylo jejich recidivou. Další analýzou spisů na obvodním oddělení zjistit, zda nedošlo u pachatelů jednotlivých skutků k opětovné recidivě, tedy zda bylo opět na tyto pachatele učiněno oznámení pro neplacení výživného či nikoliv.
- 4) Získání dat o skladbě uložených trestů v rámci celé ČR, kdy tyto data budou získána z ročenky soudu uvedené na internetové adrese: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html> (tato data již byla uvedena v tabulce č. 5 v kapitole 3.4).

Shora uvedeným postupem byla získána následující data. Na obvodním oddělení bylo v roce 2007 oznámeno celkem 916 všech TČ,

z tohoto počtu bylo 49 ZPV, její podíl je tedy 5,35 %. Z celkového počtu oznámených ZPV došlo v jednom případě k úmrtí pachatele a v jednom případě nebyl TČ prokázán – nedošlo k němu. Zkoumaný vzorek je tedy 47 oznámení.

Z tohoto celkového počtu oznámení bylo celkem 11 oznámení odloženo policejním orgánem. Na státní zastupitelství tedy bylo postoupeno 36 oznámení. Na státním zastupitelství byla tři oznámení zastavena. Na soud tak bylo postoupeno 33 oznámení. Na soudu bylo 10 oznámení zastaveno nebo přerušeno (přesný počet zastavených a přerušených spisů nejde na základě formulace odpovědi ze soudu přesně stanovit). Soudem tedy bylo odsouzeno 23 pachatelů oznámení.

Skladba uložených trestů byla následující: nepodmíněný trest odnětí svobody byl uložen u sedmi pachatelů, podmíněný trest odnětí svobody byl uložen čtrnácti pachatelům, z tohoto počtu došlo u dvou trestů k přeměně trestu na nepodmíněný trest, protože se osoby ve zkušební době neosvědčily, dvěma osobám byl uložen trest obecně prospěšných prací.

Tabulka č. 8 přehledně ukazuje jednotlivá získaná data s jejich členěním. Jak již bylo uvedeno výše, termín „Alternativní opatření“ použitý v tabulce neodpovídá přesnému významu tohoto termínu.

Tabulka č. 8

Celk. počet	Alternativní opatření			Odsouzeno			
	24			23			
	Odlož. policií	Zastav. státním zastup.	Zastav. nebo přeruš. soudem	Nepodm. trest	Podmíněný trest		Obec. prosp. práce
					14		
					Osvědčení se v podmínce	Přeměna trestu na nepodm. trest	
47	11	3	10	7	12	2	2

Tabulka č. 9 ukazuje obdobná data, ale vyjádřená relativní četností. Četnost alternativních opatření a odsouzených se vztahuje k celkovému počtu. Relativní četnost oznámení odložených policií, zastavených státním zastupitelstvím a soudem se vztahem k počtu alternativních opatření.

Relativní četnost jednotlivých trestů se vztahuje k počtu odsouzených.

Tabulka č. 9

Celk. počet	Alternativní opatření			Odsouzeno			
	51,06%			48,94%			
	Odlož. policii	Zastav. státním zastup.	Zastav. nebo přeruš. soudem	Nepodm. trest	Podmíněný trest		Obec. prosp. práce
					60,87%		
					Osvědčení se v podmínce	Přeměna trestu na nepodm. trest	
47	45,83%	12,50%	41,67%	30,43%	52,17%	8,70%	8,70%

Pro větší přehlednost jsou v tabulce č. 10 uvedeny relativní četnosti uložených trestů za celou ČR v roce 2007, kdy tyto jsem vypočítal z dat uvedených v tabulce č. 5. Dále jsou zde uvedeny relativní četnosti uložených trestů v regionu Valašské Meziříčí, které byly uvedeny v tabulce č. 9. V ročenkách soudu není uvedeno, kolik podmíněných trestů bylo v rámci ČR přeměněno na trest nepodmíněného odnětí svobody, proto tento údaj v tabulce neuvádím. V roce 2007 nebyl uložen v rámci ČR a ani v rámci regionu Valašské Meziříčí ani jeden peněžní trest. V roce 2007 ještě nebyl ukládán trest domácího vězení.

Tabulka č. 10

	Nepodm. trest	Podmíněný trest	Obecně prospěšné práce
ČR	15,07%	66,68%	16,07%
Region	30,43%	60,87%	8,70%

Dále bylo zjištěno, že se 26 pachatelů v následujících letech, do konce roku 2013, dopustilo recidivy u tohoto TČ (bylo na ně opětovně podáno trestní oznámení na PČR). Z tohoto celkového počtu došlo u šestnácti pachatelů jedenkrát k recidivě, u pěti pachatelů došlo dvakrát k recidivě a u pěti pachatelů došlo třikrát a vícekrát k recidivě. V jednom případě opakované recidivy byl zaznamenán vyloženě extrémní počet recidivy a to

celkem devatenáctkrát! U pachatele tohoto oznámení byl skutek v roce 2007 zastaven okresním soudem.

U oznámení, kde došlo jedenkrát k recidivě, bylo členění opatření a trestů následující: desetkrát bylo aplikováno alternativní opatření, třikrát byl uložen nepodmíněný trest, dvakrát byl uložen podmíněný trest a jedenkrát byly uloženy obecně prospěšné práce. U oznámení, kde došlo dvakrát k recidivě, bylo členění trestů následující: jedenkrát bylo aplikováno alternativní opatření a čtyřikrát byl uložen podmíněný trest. Nepodmíněný trest a trest obecně prospěšných prací nebyl uložen. U oznámení, kde došlo tři a vícekrát k recidivě bylo členění trestů následující: dvakrát bylo aplikováno alternativní opatření a třikrát byl uložen podmíněný trest. Nepodmíněný trest a trest obecně prospěšných prací nebyl opět uložen.

Tabulka č. 11 nám přehledně ukazuje výše uvedená data. Pro zajímavost jsou v tabulce uvedena i data k alternativním opatřením, která byla v rámci výzkumu získána. Data jsou v tabulce členěna dle počtů následné recidivy a dále dle využitých alternativních opatření a jednotlivých uložených trestů. Rovněž nám uvádí podíl celkové recidivy u jednotlivých uložených alternativních opatření a trestů k celkovému počtu oznámení a k počtu celkově uložených alternativních opatření a trestů, jak je uvádí tabulka č. 8.

Tabulka č. 11

	Celkem	Alternat. opatření	Nepodm. trest	Podmíněný trest	Obecně prospěšné práce
Recidiva 1x	16	10	3	2	1
Recidiva 2x	5	1	0	4	0
Recidiva 3x a více	5	2	0	3	0
Počet recidivy	26	13	3	9	1
Podíl recidivy	55,32%	54,17%	42,86%	64,29%	50,00%

5.3 Vyhodnocení získaných dat

Jak bylo zjištěno, tak podíl ZPV na celkovém počtu všech TČ oznámených na obvodním oddělení PČR ve Val. Meziříčí činil v roce 2007

5,35 %. V tomto roce byl podíl této TČ v rámci celé republiky 2,87 % a dlouhodobě se pohybuje okolo asi 3,5 % (dokládá tabulka č. 1). Podíl je tedy v porovnání s republikovým průměrem za daný rok skoro dvojnásobný. Byly proto vyhodnoceny statistiky obvodního oddělení z let okolo roku 2007, kdy podíl měl obdobnou úroveň. Příčinu této skutečnosti nelze z pohledu této práce jasně stanovit. Může to být specifikum daného regionu. Jedním z činitelů může být třeba vyšší nezaměstnanost v tomto regionu.

Vyhodnocením statistik obvodního oddělení bylo rovněž zjištěno, že vývoj trestné činnosti celkem kopíruje celorepublikový vývoj. Klesá počet všech oznámených TČ, ale počet oznámených ZPV je obdobný nebo se dokonce v posledních letech zvyšoval, takže se zvyšuje i jeho podíl obdobně jako v rámci ČR (dokládá tabulka č.1).

Svůj podíl na tomto vývoji může mít ekonomická situace ČR a s tím související nezaměstnanost a nízká životní úroveň. I přes toto ale stále zůstává otázkou morálky, že se povinní nesnaží hradit aspoň takové výživné, které si vzhledem ke své ekonomické situaci mohou dovolit, než neplatit vůbec žádné výživné a tak se dopouštět tohoto TČ. Skutečnost že pachatelé tohoto TČ jsou schopni dostát svým závazkům – platit výživné, nám dokládá tabulka č. 3, která uvádí počty odsouzených. Odsouzen za tento TČ může být v podstatě každý pachatel, protože tento TČ je jasně doložitelný a nedochází k důkazní nouzi. Dá se tedy konstatovat, že odsouzen není pouze ten, kdo do vyřčení rozsudku neuhradil výživné, jak bylo uvedeno v kapitole 2.3 u účinné lítosti. Počet odsouzených nám tedy v podstatě dokládá počet osob, které nechtěly nebo nemohly dostát svým závazkům. Zde je opět alarmující stoupající počet těch, kteří tak neučinili. V roce 2000 to bylo 49,10 % pachatelů, ale v roce 2012 to již bylo 65,90 % pachatelů (dokládá tabulka č. 3).

Potěšující je zde fakt, že klesá podíl recidivistů odsouzených za tento TČ (dokládá tabulka č. 5), i když naopak stoupá podíl stíhaných recidivistů (dokládá tabulka č. 1). Z tohoto lze usuzovat, že vykonaný trest měl na pachatele aspoň částečně adekvátní účinek. Sice opět došlo k recidivě, ale recidivista spíše dostojí svým závazkům, uhradí dlužné výživné,

než dojde ke konečnému rozhodnutí soudu, a nenechá se tak odsoudit k dalšímu výkonu trestu.

Jaký účinek mají uložené tresty i uváděná alternativní opatření na možnou další recidivu pachatele nám dokládají právě data z regionu Valašské Meziříčí, získaná v rámci této práce (tabulka č. 11). Z těchto dat je překvapivě patrné, že k nejnižší následné recidivě došlo u nepodmíněného trestu odnětí svobody a to 42,86 %. Navíc u tohoto trestu došlo pouze ve třech případech k jednonásobné recidivě a k více jak jednonásobné vůbec nedošlo. Na rozdíl od alternativních trestů, kde byla i dvou a dokonce i třikrát a vícenásobná recidiva. Odpověď na první stanovenou výzkumnou otázku, která byla: „Recidivují vykonavatelé alternativních trestů uložených v rámci regionu Valašské Meziříčí méně, než vykonavatelé trestu nepodmíněného odnětí svobody?“, je tedy ne.

K nejvyšší míře recidivy došlo u trestu podmíněného odnětí svobody. Navíc ve dvou případech došlo u tohoto trestu k recidivě ještě v době podmínky a následně k přeměně trestu na nepodmíněné odnětí svobody. Rozborem dokumentů bylo zjištěno, že oni dva pachatelé, kterým byl přeměněn trest podmíněného odnětí svobody na nepodmíněný trest odnětí svobody, se již následně ve sledované době recidivy nedopustili. Tento fakt ještě více hovoří ve prospěch trestu nepodmíněného odnětí svobody. Nakolik přínosný je trest obecně prospěšných prací nelze na základě získaných dat dostatečně relevantně posoudit, protože tento trest byl uložen pouze ve dvou případech. Z tohoto počtu došlo v jednom případě k jednonásobné recidivě. Z tohoto malého vzorku můžeme usuzovat, že tento trest má také asi celkem velký výchovný účinek, protože u tohoto trestu také došlo pouze k jednonásobné recidivě. Protože v rámci výzkumu byla získána data i k alternativním opatřením, je možno vyhodnotit i jejich možnou přínosnost. Překvapivě i zde je celkem vysoký podíl recidivy, vyšší než u nepodmíněného odnětí svobody, a je zde i vícenásobná. Extrémem je onen pachatel, u kterého došlo, při užití alternativního opatření, následně k recidivě v devatenácti případech!

Toto zjištění je zajisté překvapující, protože dokládá, že z výchovného

hlediska je v rámci regionu Valašské Meziříčí uložený nepodmíněný trest odnětí svobody zřejmě účelnější, než výchovný účinek alternativních trestů a dokonce i opatření. Z tohoto vyplývá, že pro oprávněného je z dlouhodobého hlediska výhodnější, aby byl povinný odsouzen k nepodmíněnému odnětí svobody, protože u něj spíše nastane jen jednonásobná recidiva, na rozdíl od alternativních trestů a opatření, kde dochází k recidivě ve větší míře a dokonce i k vícenásobné. Oprávněný se tedy řádného plnění vyživovací povinnosti dočká spíše od odsouzeného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Nyní vyvstává otázka, zda je toto pouze specifikem tohoto regionu nebo je toto zjištění platné v rámci celé ČR, což z hlediska této práce nelze jasně posoudit a stanovit, lze pouze dovozovat. Určitě to vede k zamyšlení a hlubší analýze, která by měla být provedena v rámci trestní politiky ČR.

S ohledem na tato získaná data se zdá opodstatněné, že s přijetím nového TZ došlo ke zpřísnění trestních sazeb u tohoto TČ a byl zde nově zaveden přísnější postih u recidivy. Zákodárce chtěl přísnějšími tresty posílit ochrannou funkci zákona a tím odradit potencionálního pachatele od páchání tohoto TČ. Navíc v případě, že tento TČ je spáchán, výše možného trestu měla ještě více vést pachatele k tomu, aby se snažil tomuto trestu vyhnout a zaplatil dlužné výživné. Pokud už došlo k odsouzení, trest měl být přísnější a tím i výchovnější. Uvedená data tento zamýšlený záměr potvrzují v praxi u regionálních dat. Výkon nepodmíněného odnětí svobody má na pachatele zřejmě výchovnější účinek než ostatní uložené tresty a opatření. Jak bylo uvedeno již výše, pachatel odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody spíše dostojí svému závazku, uhradí jej, protože má snahu se opětovnému uložení trestu vyhnout.

S ohledem na tato data lze proto pochybovat o účelnosti snížení trestních sazeb a zrušení odstavce, který přísněji trestal recidivu u tohoto TČ. Uvedený legislativní zásah byl s ohledem na přeplněnost českých věznic čistě účelový. Legislativní úprava významně zasáhla do původně zamýšlené trestní politiky, která byla nastolena přijetím nového TZ. Cílem této legislativní úpravy bylo, aby se snížil počet všech odsouzených

k nepodmíněnému odnětí svobody, a to především u ZPV. Takto nastavená trestní politika může mít do budoucna negativní dopad. Jak dokládají zjištěná data, tak u jiných trestů a alternativních opatření je mnohem vyšší pravděpodobnost recidivy a dokonce opakované recidivy. Možná díky této legislativní úpravě dojde ke snížení počtu vězňů, ale tento zásah do celkové struktury ukládaných trestů, snížení ochranné funkce trestů v rámci TZ, může vést naopak k nárůstu recidivy.

Dopad této legislativní úpravy pak může být celospolečenský. Jak z pohledu zatíženosti všech státních orgánů podílejících se na trestním řízení, které by mohly řešit jinou trestnou činnost, tak i sociální, protože společnost se bude muset postarat o ty, kterým není výživné řádně hrazeno. Dopady této legislativní úpravy ukáže čas a asi by bylo přínosné zpracovat bakalářskou práci na toto téma s odstupem času, kdy bude možno zahrnout i nový trest domácího vězení a omezení spočívající ve zdržení se řízení motorových vozidel. Každopádně bude obtížné zhodnotit její přínosy nebo zápory, když Vězeňská služba ČR již v ročenkách neuvádí počty vězňů za jednotlivé TČ a odmítá tyto počty sdělit, pokud je o toto požádána, jak se stalo i mně.

Že je třeba se touto problematikou více zabývat nám dokládá to, že se zvyšuje podíl oznámení ZPV vůči všem oznámeným TČ. Z původní hodnoty 3,08 % v roce 2000 se zvedla již na 4,7 % v roce 2012. Někdo může, namítnou, že i tak se jedná o malé procento trestné činnosti. Je třeba ale tento údaj dát do souvislosti s dalšími získanými daty, která dokreslují závažnost této problematiky. Z hlediska počtu stíhaných pachatelů je dále vidět markantní rozdíl mezi pachateli stíhanými za ZPV a pachateli stíhanými za jinou trestnou činnost (tabulka č. 2). Tento rozdíl je skoro trojnásobný! Je mnohem vyšší pravděpodobnost, že budete za ZPV stíháni, obžalováni a nakonec i odsouzeni. Tyto hodnoty v podstatě ukazují, jak se PČR daří objasňovat trestnou činnost a jasně nám dokládá již výše zmíněnou specifičnost ZPV, jak bylo uvedeno v úvodu této práce.

Významným specifikem je to, že není důkazní nouze a pachatele tohoto TČ lze snadno usvědčit. Toto specifikum se poté odráží i v počtu

odsouzených, ale hlavně v počtu vězňů vykonávajících si nepodmíněný trest odnětí svobody. Není se proto čemu divit, že se jejich podíl ve věznicích pohybuje přes 10 %, v roce 2002 a 2003 byl dokonce přes 22,05 % (dokládá tabulka č.7)! Bohužel data počtu uvězněných z posledních let nejsou známa, jak již bylo uvedeno výše.

O to více pak působí legislativní změna, která zmírnila tresty, čistě účelově a nekonceptně. Neřeší totiž fakt, že přibývá počet oznámení ZPV, že se zvedá počet odsouzených za tento TČ, tedy že se zvyšuje podíl těch, kteří neuhradí dlužné výživné a jsou proto následně odsouzeni, což je jistě také alarmující údaj. Jak již bylo uvedeno, v roce 2012 činil podíl odsouzených 65,90 %! Dalo by se spíše očekávat, že s postupným zaváděním dalších alternativních postupů a trestů dojde spíše ke snížení tohoto čísla, než k jeho nárůstu. To možná opět dokládá smutný fakt, že alternativní opatření a tresty zřejmě nemají takový výchovný účinek jako trest nepodmíněného odnětí svobody a data zjištěná v rámci regionu Valašské Meziříčí jsou možná poplatná v rámci celé ČR.

Ale zpět k trestům. Je třeba získat odpověď na druhou výzkumnou otázku, která zní: „Je skladba uložených trestů v rámci regionu Valašské Meziříčí obdobná jako v rámci celé ČR?“. Jak již bylo uvedeno, v roce 2007 byly v rámci ČR a regionu Valašské Meziříčí ukládány pouze tři druhy trestů a to nepodmíněné a podmíněné odnětí svobody a trest obecně prospěšných prací. Podíl u podmíněného odnětí svobody je zhruba obdobný, činí přes 60 %.

Překvapující je rozdíl v ukládání zbývajících dvou trestů. V rámci regionu Valašské Meziříčí je mnohem více ukládán trest nepodmíněného odnětí svobody, je více jak jednou tolik četný oproti ČR. Naopak trest obecně prospěšných prací má poloviční četnost oproti ČR (dokládá tabulka č. 10). Příčinu tohoto nelze z pohledu práce jasně stanovit. Může to být dáno osobami pachatelů, pro které nebyl tento trest vhodný – již třeba recidivovali. Bohužel recidivu nelze zjistit a ani vyhodnotit, protože jak bylo uvedeno, systém ETR je funkční od roku 2007 a data zaslaná z PMS tyto informace neobsahovala. Tento rozdíl může rovněž již být třeba

odrazem zkušenosti soudu s těmito ukládanými tresty a jejich účelností. Soudu se mohly jednotlivé tresty osvědčit jako více nebo méně účelné k tomu, aby se pachatel napravil, a podle toho je pak ukládá. Z těchto dat vyplývá, že odpověď na druhou výzkumnou otázku je rovněž ne. V jednom případě je totiž podíl trestů obdobný a ve dvou případech je naprosto rozdílný. Navíc rozdíl v podílech trestů je okolo 100 % (tabulka č. 10).

Získaná data nám ukazují na to, že region Valašské Meziříčí má některá svá specifika. Z pohledu této práce se tato specifika jeví spíše jako přínosná, protože recidiva u ZPV je u nepodmíněného odnětí svobody menší než u ostatních trestů a dokonce i u alternativních patření.

6 ZÁVĚR

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, získaná data vedla ke konstatování, že vykonavatelé alternativních trestů a dokonce i opatření, v rámci regionu Valašské Meziříčí, recidivují více a častěji než vykonavatelé nepodmíněného odnětí svobody. Dále bylo konstatováno, že skladba ukládaných trestů v regionu je jiná, než v rámci celé ČR

Nyní vyvstává otázka, zda jsou zjištěná data typická jen pro region Valašské Meziříčí nebo jsou obdobná v rámci celé ČR. Jak bylo v předchozí kapitole konstatováno, tak se celorepublikově zvyšuje podíl ZPV na celkovém počtu oznámených TČ. Zvyšuje se rovněž počet stíhaných osob. Bohužel nelze zjistit přesný počet osob, které vykonávají nepodmíněný trest odnětí svobody ve věznicích, jak již bylo uvedeno. Vývoj počtu uvězněných lze jen odhadovat na základě dat uvedených v tabulce č. 5, kde jsou uvedeny počty odsouzených. V této tabulce je vidět mírný nárůst počtu nepodmíněných trestů v posledních letech. Bohužel v ročenkách není uveden počet podmíněných trestů, které byly přeměněny na nepodmíněný trest. Ale i tak lze z dat dovozovat, že s největší pravděpodobností došlo k růstu počtu uvězněných.

Na základě tohoto lze tedy předpokládat, že zjištěná data pravděpodobně nejsou pouze specifikem regionu Valašské Meziříčí, ale budou asi platná celorepublikově. Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, tak změna legislativy neřeší příčiny toho, že dochází k nárůstům ve vykazovaných datech, ale řeší pouze přeplněnost věznic. Navíc tuto přeplněnost řeší způsobem, který se dá na základě zjištěných dat označit za účelový a nekoncepční, s rizikovým výhledem do budoucnosti.

Jak již rovněž bylo uvedeno výše, tak podíl na tomto vývoji může mít přístup pachatele, který prostě nechce výživné hradit nebo současná hospodářská situace ČR a s tím související nezaměstnanost. Pomineme-li hospodářské hledisko, které je ovlivnitelné spíše ekonomickými opatřeními, tak nám zůstává druhé hledisko, osoba pachatele. Chování pachatele, jeho přístup k rodině, k dětem, k závazkům z toho plynoucích, již ovlivnitelné do jisté míry je. Svou roli hraje především výchova a vzdělávání. Bohužel

jak již bylo uvedeno v kapitole 1.1, současný vývoj společnosti není příznivě nakloněn tomu, aby byl člen společnosti přirozeně veden k uznávání tradičních rodinných hodnot a respektu k právu. Soudobá společnost staví na výši spíše individuální úspěch, seberealizaci za skoro jakoukoliv cenu a tradiční hodnoty se pomalu vytrácejí.

Zvyšující se počet svobodných svazků a rozvodů je toho důkazem. Jejich nárůst povede k dalšímu nárůstu tohoto jevu. Dítě vychovávané v neúplně rodině si jistě nebude natolik vážit a cenit tradičních rodinných hodnot. Nebude cítit odpovědnost jak k oběma svým rodičům, tak následně i ke svým potomkům. Nemá totiž příklad kompletní rodiny, ve které mají své nezastupitelné místo oba rodiče. O to větší úlohu by v tomto případě měl převzít stát a to jak v rámci vzdělávání, tak především v oblasti legislativy, protože kde není dostačující morálka, tam musí bohužel zájmy společnosti chránit právě zákon. To vše jistě potřebuje odborný a komplexní přístup s dlouhodobým plánem.

V oblasti vzdělávání se určitě jedná o výchovu k základním rodinným hodnotám, s aspoň základní znalostí ontogenetické psychologie. Svou nezastupitelnou roli má jistě i vzdělávání v oblasti právní, finanční a ekonomické gramotnosti. Vedení k odpovědnosti za vlastní rozhodnutí a jednání, s možnými právními důsledky z toho plynoucími.

V oblasti legislativy se jistě jedná o rovný přístup k právům, vymahatelnost práva, ale především koncepční a odborné řešení trestní politiky s dostatečným plánováním a podporou při její aplikaci v praxi, jak bylo uvedeno výše. Správně nastavená trestní politika by měla možného pachatele odrazovat od páčání trestné činnosti, či dokonce recidivy. V případě porušení zákona by pachatele měla vést k tomu, aby se snažil napravit způsobenou škodu, což je v tomto případě uhrazení výživného. V současné době bohužel k tomuto nedochází. Jak bylo uvedeno výše, zvyšuje se totiž počet oznámení a i podíl odsouzených za tento TČ. Je tedy otázkou, nakolik správně je nastavena současná trestní politika ČR a jaký další možný dopad může mít provedená účelová legislativní změna, jak bylo naznačeno výše.

V kapitole 4 byl proveden rozbor legislativy ČR k této problematice. Velmi krátce zde shrnu, co bylo v této kapitole uvedeno, na jaké legislativní nedostatky jsem při psaní této práce narazil. V občanskoprávní rovině se jedná o nerovný přístup k právům. V případě, že se dítě narodí v nemanželském svazku, není povinnost mít určené výživné při rozchodu partnerů, jak je vyžadováno při rozvodu manželství. Zákonem není jasně stanovené rozpětí při určování výše výživného soudy. Obtížně se dokazuje výše příjmů povinného, kdy opět není určena aspoň minimální výše výživného. V případě neplacení výživného není oprávněný nijak zajištěn, žádnou dávkou, až do rozhodnutí správního orgánu o přiznání dávky, což může být až 60 dnů. Není prakticky vůbec využíváno mediace v rámci rozvodového řízení, jak bylo uvedeno výše, s odkazem na článek rodinné mediátorky a její zkušenosti v praxi. Přitom mediace by mohla mít velmi příznivý vliv, být prevencí, při předcházení páchaní tohoto TČ.

U mediace se zastavím ještě o něco více. S ohledem na zkušenost této mediátorky mne zajímalo, nakolik je využívána mediace v rámci trestního řízení u ZPV. Provedl jsem telefonický dotaz na všechny PMS v rámci Severomoravského soudního kraje. Zjištění bylo pro mne velmi překvapující. Ve většině případů mi bylo sděleno, že s tímto mají u tohoto TČ minimální nebo vůbec žádné zkušenosti. Jako hlavní důvod bylo uváděno, že ze strany povinných a oprávněných není o toto skoro vůbec zájem, mediace je totiž dobrovolná. Dále vzhledem k početnímu stavu pracovníků PMS je mediace využívána spíše u závažnější trestné činnosti a u dopravních nehod. Tady opět vidím velký prostor pro možné působení na pachatele, aby bylo docíleno uhrazení výživného. Hlavní přínosem mediace je právě to, aby si pachatel uvědomil, jaké důsledky má jeho přístup k placení výživného a on se tak v budoucnosti nedopustil obdobného jednání.

V trestně právní rovině není k dané problematice v podstatě co uvést, kromě již zmíněných nekonceptních a účelových změn legislativy a slabé přípravy, podpoře a školení pracovníků státního aparátu při uvádění legislativních změn do praxe. Restorativní přístup k trestní politice má

zajistí své klady, ale musí být prosazována komplexně, s jasně stanovenou a vyváženou trestní politikou, s dostatečným materiálním zabezpečením, včetně personální obsazenosti tak, aby byly zvládány všechny úkony, které s tímto souvisejí.

Musím zde ještě uvést jednu zkušenost mého kolegy z praxe. Jedná se o případ, kdy pachatel opakovaně a celkem pravidelně své bývalé manželce neplatí výživné, i když má celkem vysoké příjmy (možná se jedná o onu devatenáctinásobnou recidivu, která byla uvedena výše). Tento pachatel nechá ve většině případů dojít trestní řízení až k soudnímu řízení, kde pak celé dlužné výživné uhradí. Za toto své jednání není nijak trestně postižitelný, protože se na něj vztahuje zvláštní ustanovení o účinné lítosti – § 197. Opakovaně takto znepříjemňuje své bývalé manželce život a přivádí ji do finančních problémů. S ohledem na výše uvedená data, kdy při aplikaci alternativních opatření dochází často k vícenásobné recidivě (dokládá tabulka č. 11), by tento problém bylo potřeba rovněž nějak legislativně upravit, protože to nemusí být ojedinělý případ.

Závěrem lze konstatovat, že problematika výživného je v české legislativě upravena řadou zákonů, které se snaží zajistit, aby byly co nejvíce chráněny zájmy dítěte a bylo zajištěno řádné plnění vyživovací povinnosti ze strany povinného. I přesto je ale v této legislativě ještě řada nedostatků, které by bylo možné odstranit, a které by přispěly k tomu, aby bylo zajištěno řádné plnění vyživovací povinnosti, a tím výchova dítěte. Lze konstatovat, že je zatím věnována malá pozornost prevenci tohoto protiprávního jednání, kde může významnou roli sehrát mediace.

POUŽITÉ ZKRATKY

- ČR – Česká republika
- EŘ – zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
- OSŘ – zákon o č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu
- PČR – Policie České republiky
- PMS – Probační a mediační služba ČR
- TČ – trestný čin
- TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
- TZ – zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník
- ZHN – zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi
- ZOR – zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- ZOTČ – zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
- ZPV – zanedbání povinné výživy
- ZSSP – zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Zákony a předpisy

- Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších a dřívějších předpisů
- Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

Literatura

- HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 2003, 190 s. ISBN 80-247-0467-6.
- CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 2002. ISBN 80-247-0217-7.
- JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRÍVNA a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Legas, 2012, 256 s. ISBN 978-80-87576-39-7.
- KARABEC, Zdeněk, [editor]. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. ISBN 80-733-8021-8.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 571 s. ISBN 80-210-2985-4.

- NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-856-4784-2.
- NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2. aktualizované a doplněné vyd. Praha: Linde, 2002, 306 s. ISBN 80-861-3131-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1 vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.
- OSMANČÍK, Otakar. *K problematice alternativních trestů a opatření*. 1 vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, 151 s. ISBN 80-860-0826-6.
- PLECITY, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy: stav k 1. 10. 2007*. 1 vyd. Praha: Eurounion, 2007, 521 s. ISBN 978-807-3170-639.
- PLECITY, Vladimír a Josef SALAČ. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. 1. Praha: Eurounion, 2001, 364 s. ISBN 80-731-7002-7.
- PROKOP, Martin. *Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí*. Brno: Ekologický právní servis, 2000, 79 s. ISBN 80-902-5708-9.
- SOTOLÁŘ, Alexander, František PŮRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, 468 s. ISBN 80-717-9350-7.
- SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první, svazek 64. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001, 607 s. ISBN neuvedeno.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, 2011 s. ISBN 978-80-7400-178-9.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-808-7212-684.

- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Právní manuál pro sociálně-právní ochranu dětí*. Praha: Linde, 2006, s. 400. ISBN 80-861-3161-0.
- ŠTERN, Pavel, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902-9981-4.

Internetové zdroje

- ADAMIČKOVÁ, N. *Vězení vyrábí z neplatičů alimentů větší dlužníky* [online]. Novinky.cz, vydání a místo vydání neuvedeno [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.novinky.cz/domaci/248906-vezeni-vyrabi-z-neplaticu-alimentu-vetsi-dluzniky.html>.
- ČERNÝ, J. *Manželství v transformaci* [online]. Socioweb, sociologický webzin, 31. 01. 2003, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=116&lst=111>.
- JACHAN, Ing. Jiří. „*Tabulky*“ pro výpočet výživného pomáhají rodičům [Online]. Justiční akademie, 15. 11. 2010, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
http://www.jacz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=248%3Atabulky-pro-vypocet-vyzivneho-pomahaji-rodicum&catid=4%3Atiskovezpravy&Itemid=26&lang=cs.
- JOHNOVÁ, por. Bc. Markéta. *Neplacení výživného* [Online]. Policie České republiky – KŘP Středočeského kraje, 2010. [Citace: 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.policie.cz/clanek/sprava-stredoceskeho-kraje-zpravodajstvi-neplaceni-vyzivneho.aspx>.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace* [Online]. Bulletin-advokacie.cz, 06. 08. 2013, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>.

- POKORNÝ, Jakub, Ivana KARÁSKOVÁ. *První neplatiči alimentů přišli o řidičák. Zákon chválí soudci i matky* [Online]. iDnes.cz, 23. 04. 2013, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
http://zpravy.idnes.cz/alimenty-a-ridicky-prukaz-ddn-domaci.aspx?c=A130422_215140_domaci_ert.
- VAVROŇ, Jiří. *Hranici chudoby je v Česku příjem pod 9683 korun měsíčně* [Online]. Novinky.cz, 28. 11. 2013, [cit. 30. 11. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.novinky.cz/finance/320531-hranici-chudoby-je-v-cesku-prijem-pod-9683-korun-mesicne.html>.
- Autor neuveden. *Kriminalita* [online]. Policie České republiky, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.
- Autor neuveden. *Statistické přehledy kriminality za rok 2012* [online]. Policie České republiky, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>.
- Autor neuveden. *Statistické ročenky* [online]. Vězeňská služba České republiky, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.
- Autor neuveden. *Statistika a výkaznictví* [online]. InfoData, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.
- Autor neuveden. *Vybrané demografické údaje v české republice* [online]. Český statistický úřad, [cit. 15. 09. 2013]. Dostupný z WWW:
http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: FIŠER Slavomír

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Účelnost alternativních trestů u trestného činu neplacení výživného v regionu Valašského Meziříčí

Počet znaků: 140152

Počet titulů použité literatury: 50

Klíčová slova: zanedbání povinné výživy, neplacení výživného, výživné, vyživovací povinnost, trestný čin, trestní řízení, restorativní justice, retributivní justice, alternativní opatření, alternativní tresty, probace, mediacce

Abstract:

Cílem bakalářské práce je zjištění nakolik, a s jakým efektem jsou využívány alternativní opatření a tresty u trestného činu zanedbání povinné výživy v regionu Valašské Meziříčí. Práce přiblíží současný stav legislativy České republiky u této problematiky. Výchozí předpoklad této práce je, že vykonavatelé alternativních opatření a trestů si vyživovací povinnost plní řádněji a méně recidivují než vykonavatelé trestu odnětí svobody. Bude zkoumáno, kolik trestných činů zanedbání povinné výživy bylo za dané období v regionu Valašského Meziříčí oznámeno, kolik osob bylo odsouzeno, s jakými tresty a zda poté došlo k řádnému plnění si vyživovací povinnosti, či došlo k recidivě.